

ב"ה • ערב שבת קודש פרשת נצבים • כ"ז באלול התשע"ח

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

התקשרות

א'רנט

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפרשת השבוע
• הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

צעירי
אגודת
חב"ד
כל הלב לכל אחד

פקודת יום

אי אפשר לדחות את השליחות!

כאשר הרבי שולח שלוחים ודורש להתמסר לעבודה של הפצת היהדות, הפצת תורת החסידות וכו' - ישנם החושבים: הן אמת שבודאי צריכים לקיים את השליחות, אבל אעפ"כ, מהי המהירות? אפשר לעשות זאת ברגע שלאח"ז...

ובכן, צריכים לדעת שהקיום של "רוב גופי תורה" של אותם יהודים הנמצאים בהמקום שאליו נשלח, תלוי בהשליחות שלו!... כוונת השליחות ששולח הרבי היא - בשביל הזולת, כדי להציל את אותם נשמות של בני ישראל שנמצאים במקום שליחותו, ולכן, אי אפשר לדחות את קיום השליחות, שהרי ברגע זה עלול יהודי לפרש את ענין האמונה וכו' באופן הפכי, ושוב לא תהי' אפשרות ח"ו להציל אותו!

(משיחת ש"פ קדושים תשכ"ה - תורת מנחם כרך מג עמ' 278)

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישע' ע"ה דייטש

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ"ז באלול ה'תשע"ח - ה' בתשרי ה'תשע"ט

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	כ"ז באלול	הל' יסודי התורה פרק ד.ט.	הל' נזירות פרק ט.	מל"ת סג. סה. מ"ע קעב.
ש"ק	כ"ח באלול	פרק יו"ד. הל' דעות.. בפרקים אלו. פרק א"ב.	פרק י.	מל"ת סד. מ"ע ח. ו. רו.
א'	כ"ט באלול	פרק ג"ה.	הל' ערכין וחרמין.. בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע רז. מל"ת שב. מ"ע רה. מל"ת שג.
ב'	א' בתשרי	הל' דעות פרק רז. הל' תלמוד תורה.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק ב.	מל"ת רנו. שא. דש. שה.
ג'	ב' בתשרי	פרק ב"ד.	פרק ג.	מ"ע יא.
ד'	ג' בתשרי	פרק ה"ז.	פרק ד.	מ"ע רט.
ה'	ד' בתשרי	הל' עבודת כוכבים וחקי תיהם.. בפרקים אלו. פרק א"ג.	פרק ה.	מל"ת י. מז. ס. ה. ב. ג. ד. טו. מ"ע קפו. מל"ת כג. כד.
ו'	ה' בתשרי	פרק ד"ו.	פרק ו.	מל"ת טז. יז. יח. יט. כ. כא. כו. כח. כז. כט. יד. ח. ט. ז.

זמני השבוע

תאריך	עלות השחר**		זמן זריחת החמה	זמן ק"ש	זריחת החמה	סוף זמן ק"ש	צאת היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד' הזריחה	72 ד' לפני הזריחה								
ו', כ"ז באלול	4.15	5.06	5.28	6.26	9.27	12.39	1.10	6.57.7	7.22	
ש"ק, כ"ח באלול	4.16	5.07	5.29	6.27	9.27	12.38	1.10	6.56.4	7.21	
א', כ"ט באלול	4.17	5.07	5.29	6.28	9.27	12.38	1.09	6.55.1	7.19	
ב', א' בתשרי	4.18	5.08	5.30	6.28	9.28	12.38	1.09	6.53.8	7.18	
ג', ב' בתשרי	4.19	5.09	5.31	6.29	9.28	12.37	1.09	6.52.5	7.17	
ד', ג' בתשרי	4.20	5.10	5.31	6.29	9.28	12.37	1.08	6.51.2	7.15	
ה', ד' בתשרי	4.21	5.10	5.32	6.30	9.28	12.37	1.08	6.49.9	7.14	
ו', ה' בתשרי	4.22	5.11	5.33	6.31	9.28	12.36	1.07	6.48.5	7.13	

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
**** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.**
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"צ בסידורו ('סדר הכנסת שבת') מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"צ שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
נצבים	6:20	7:32	6:35	7:34	6:27	7:34	6:37	7:34
א' דראש-השנה	6:17	-	6:33	-	6:24	-	6:35	-
ב' דראש-השנה	7:29	7:28	7:31	7:30	7:31	7:29	7:31	7:30
וילך / שובה	6:11	7:22	6:26	7:24	6:18	7:24	6:28	7:24

קדיש תתקבל, לדוד ה' אורי, עלינו, קדיש יתום, אל תירא, אך צדיקים.

עשרת ימי תשובה

* לעניין עריכת נישואין בעשרת-ימי-תשובה, הנה לפני שנים רבות הזכיר הרבי ועורר לקיים "מנהג ישראל שאין נושאים נשים בעשי"ת"⁶¹, אבל לאחר שזירזו הרבי לקיים נישואין "בהקדם הכי אפשרי"⁶², גם בתאריכים שלא נהגו אצלנו, צריך עיון אם עדיין יש להקפיד על זה.

* בעניין סיוע לצורכי החגים - אף-על-פי שנתנו כבר לכבוד ראש-השנה, יש לבדוק שוב לאחריו, שמא כעת (לאחר שנתעלה בראש-השנה) עומד יהודי - בדרגתו עתה - במצב של "אין נכון לו", ולהשלים את כל החסר לו לצורכי החגים בימים הבאים.

* בעשרת-ימי-תשובה אין אומרים סליחות, מלבד בצום גדליה שהוא תענית-ציבור⁶³.

* בעשרת-ימי-תשובה ניתן לומר תהילים גם בלילה⁶⁴.

יום שישי ה' בתשרי

למנהג רבותינו נשיאנו, יש לקרוא בערב, אור ליום ו' עש"ק, שניים מקרא ואחד תרגום פרשה או שתיים (ראשון, שני) - פרשת וילך⁶⁵.

61. אג"ק ח"ט עמ' רה (ממטה אפרים ס' תרב ס"ה, קיצור שו"ע ס' קל ס"ד) ומבאר שם שזה נעשה כדי לקיים אח"כ את המצוה מן המובחר.

62. 'שערי הל' ומנהג' ח"ה ר"ס קנח (ועד"ו ב'צדיק למלך' ח"ז עמ' 227. 'התקשרות' גיליון קסא עמ' 18). וראה שו"ת יחיה דעת ח"א ס' מה.

63. ספר-המנהגים עמ' 58. והטעם ב'התוודעויות' תש"נ ח"ב עמ' 367 (=סד"ש תש"נ ח"א עמ' 351) מכ"ק אדמו"ר מהור"י צ' בשם הצמח צדק, לפי ש"ע כ"א (עד ר"ה) - מצות אמירה, ומכאן וילך - מצות עשייה.

64. הוראת הרבי, ספר המנהגים עמ' 20.

65. היום-יום ד' טבת, וראה אג"ק סוף כרך ח"י.

מתחילים "דרשו ה' בהימצאו", ומדלגים 'אשמנו' ו"ויאמר דוד אל גד". בפיוט 'הורית' נהג הרבי לחזור את כל ה'פזמון' בין כל בית ובית, וכמוכן גם בסיום הפיוט. לאחר סיום הסליחות אומרים 'אבינו מלכנו' הארוך (ואומרים בו 'חדש עלינו' 'כתבנו', כבכל עשי"ת), 'ואנחנו לא נדע', וחצי קדיש.

בכל עשרת ימי תשובה אומרים 'אבינו מלכנו' הארוך בשחרית ובמנחה אחר נפילת-אפיים, קודם 'ואנחנו לא נדע'.

מוציאים ספר-תורה וקוראים "ויחל משה" לשלושה קרואים, גם אם יש רק שלושה מתענים. מי שאינו מתענה לא יקראוהו לתורה. ואם קראוהו לתורה וצר לו להודיע שאינו מתענה מפני חילול ה' - יעלה.

את הפסוקים (וחלקי הפסוקים): "שוב מחרון אפך", "ה' ה' אל רחום", "וסלחת לעווננו" - אומרים הציבור בקול רם ואחריהם אומרם הקורא בתורה. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, כשעלה לתורה, התחיל לאומרם עם הציבור, וסיימם עם הבעל-קורא.

צדקה

בימי התעניות נוהגים לתת לצדקה לפני תפילת מנחה 'אגרא דתעניתא', ויש נותנים לפי עלות הסעודות שהיו אמורים לאכול היום. ו"מנהג ישראל להרבות בצדקה ביום התענית"⁶⁰.

בתפילת מנחה מוציאים ספר-תורה וקוראים "ויחל" ככתפילת שחרית, והשלישי הוא המפטיר. אין אומרים חצי קדיש אחר קריאת התורה. מגביהים וגוללים את ספר-התורה.

הפטרה: "דרשו ה' בהימצאו" (ישעיה נה,ו - נו,ח). לאחר אמירת הפטרה אומר שלוש ברכות, עד 'מגן דוד'. יהללו, חצי קדיש, שמונה עשרה, ואומרים עננו בברכת "שומע תפילה", והש"ץ ככתפילת שחרית.

אחרי חזרת הש"ץ - תחנון, 'אבינו מלכנו' הארוך,

60. ראה סה"ש תשמ"ט ח"ב עמ' 460, לקוטי-שיחות כרך כה עמ' 470.

צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו • יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונב

מערכת: לוי-יצחק שייקיבץ, יוסף-יצחק אולידורט • עיצוב: אליעזר מרגליות

מ"ל: המרכז לעזרי שליחות, ת"ד 1122 כפר חב"ד 6084000

פקס: 03-9606169 אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

7474-ISSN 0793

האחדות שמתגלה במסכת ראש השנה

שני התלמודים, הבבלי והירושלמי, מתייחסים באופן שונה להתחלת וסיום מסכת ראש השנה. אין באמת מחלוקת לגבי שליח ציבור המוציא את הרבים ידי חובתם תפילה. התלמודים מייצגים שיטות לימוד שונות, שאינן סותרות אלא משלימות זו את זו. האיחוד בין התלמוד בבלי לתלמוד ירושלמי קשור עם הגאולה האמיתית והשלימה. והרמז מהסוגיה למעמד ומצב של בני ישראל בראש השנה. משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

שרוצה לצאת במה ששומע מהש"ץ צריך שיהא שם מראש התפילה וישמע כל הברכות כולן על הסדר (ואינו יוצא ידי חובתו אם שומע רק את הברכות דמלכיות וזכרונות ושופרות, ושאר הברכות (ג') ראשונות וג' אחרונות) יאמר בעצמו). ומסיים שם: "מתניתא אמרה כן, סדר ברכות אומר אבות וגבורות וקדושת השם", כלומר, שגם ממתניתא שמעינן שצריך שיהא שם מתחילת התפילה, כי במשנה נאמר "סדר ברכות אומר אבות וכו'", שמזה מובן שסדר תפלה זו היא מתחלת אבות ועד סוף, כהמשך דברי המשנה שם: "ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים".

וצריך להבין: מהו ההסבר בשינוי שבין הבבלי לירושלמי בנוגע לסיום המסכת – בהתאם לכללות החילוק שבין דרך הלימוד בבבלי לדרך הלימוד בירושלמי?

1

נוסף לזה – ישנם כמה דיוקים בנוגע לדברי הירושלמי:

2. המשנה המערכת.

א במשנה האחרונה דמסכת ר"ה נאמר: "כשם ששליח ציבור חייב, כך כל יחיד ויחיד חייב, רבן גמליאל אומר שליח ציבור מוציא את הרבים ידי חובתן". ומבואר בגמרא: "כשם שמוציא את שאינו בקי, כך מוציא את הבקי", כלומר, אף-על-פי שבשאר ימות השנה אין הש"ץ מוציא בתפלתו אלא את מי שאינו בקי, אף-על-פייכן, במוסף של ר"ה אף הבקי יוצא בתפלת הש"ץ, "משום דאוש"י, "שהרי כאן תשע (ברכות) וארוכות ומטעות דאין הכל בקי אין בהן" (פרש"י). ובסיום המסכת – בתלמוד בבלי – נאמר: "לא פטר רבן גמליאל אלא עם שבשדות, מאי טעמא משום דאניסי במלאכה, אבל בעיר לא".

אבל בתלמוד ירושלמי הסיום הוא באופן שונה: "והוא שיהיה שם מראש התפלה", כלומר, מי

1. בתחילת הדברים אמר כ"ק אדמו"ר: "נהוג ביום ה'אירציט" לערוך "סיום" על מסכת הקשורה ושייכת לימים אלו, וכנהוג לאחרונה – להתעכב על השינויים שבין תלמוד בבלי לתלמוד ירושלמי, ובפרט שלימוד הירושלמי הוא ענין שהזמן גרמא – כי בקרוב ממש יוצאים מ'בבל' (כללות ענין הגלות) ובאים ל'ירושלים', בגאולה האמיתית והשלימה עלידי משיח צדקנו".

מטה". כ"ק אדמו"ר בעצמו (החל משנת תשי"ב) נטל ידיו לסעודה הוא והקהל בכל ראש השנה לעת ערב, במשך ההתוועדות הורה לנגן ניגונים מכל הנשיאים, ואמר מאמר ד"ח נוסף לשיחות וכו', ובו הזכיר מדברי כל הנשיאים (והחל משנת תשד"מ גם מדברי האריז"ל).

יום רביעי

ג' בתשרי – צום גדליה

מוצאי ראש השנה

בתפילת ערבית, מוסיפים (גם): אתה חוננתנו, המלך המשפט. כבכל מוצאי יום טוב, אין אומרים 'ויהי נועם', 'אתה קדוש'. הבדלה: מתחילים כרגיל "הנה איל ישועתי"⁵⁷, אך בלי ברכות הנר והבשמים.

בתפילת שחרית אומר הש"ץ "עננו" בברכה בפני עצמה⁵⁸, בין ברכת "גואל ישראל" ל"רפאנו", גם אם התפללו רק שלושה מתענים. אם אין כנ"ל – אומר הש"ץ "עננו" בתוך ברכת "שומע תפילה".

מי שאינו מתענה אינו נעשה ש"ץ, ואם נעשה ש"ץ אומר "עננו" בברכת "שומע תפילה" כיחיד בתפילת מנחה.

אומרים תחנון, נפילת אפיים. באמירת סליחות⁵⁹

57. כדעת הפ"ג במשבצות סי' תצא ס"ק א' (וי"מ בלבוש"), ודלא כמנהג העולם (מטה אפרים סי' תרכ"ד, לקוטי מהרי"ח ח"ב פ"א), שמתחילים בברכת הגפן.

58. ש"ץ ששכח 'עננו' נזכר לפני השם של חתימת רפאנו – חוזר ל'עננו', ואח"כ אומר שוב 'רפאנו'. נזכר אח"כ – אומרה בשומע תפילה וחותר העונה בעת צרה ושומע תפילה. נזכר אח"כ – אומרה ברכה בפ"ע אחרי 'שים שלום' (ש"ע אדה"ז סי' קיט ס"ה).

59. בפיוט "הורית דרך תשובה", "תתן חזון הפיכתם, אחוזם רתת וחלחלה". פסוק הוא בדניאל (ט, כז), "עד כלה ונחרצה תתן על שומם", וברש"י שם: תגיד ותרד. ובפירוש הרס"ג והמצודות כתבו, שהוא לשון התכה והורקה. וגם שם אין מדובר על הורקת והורדת דבר גשמי, כ"אם שתבוא עליהם גזירת הכליון. וכן הוא הפירוש גם בפיוט דידן – ומסתבר ביותר שכיוון הפייטן ללשון הכתוב מפאת הדמיון בתוכן – כאשר יצאה עליהם (והגיעתם הידיעה אודות) "חזון הפיכתם", אזי "אחוזם רתת וחלחלה".

לסעודה. בליובאוויטש נהגו, וכן הקפידו רבותינו נשיאינו, לאכול כזית ולברך ברכה אחרונה (רק על הפרי, ולא על היין).

דברים הנאכלים לסימן טוב, הם רק בלילה הראשון.

יום ב' דראש השנה

טבילה במקווה. אין טועמים קודם התקיעות. התוקע ילמד את המאמר (כנ"ל אתמול).

תפילת שחרית. בחזרת הש"ץ בשחרית, אחרי פיוט "אתה הוא אלוקינו", אומרים "תעיר ותריע" "מלך ממלט", "מלך זכור... נורא וקדוש". "שמו מפארים... שומרי... שפרו... שבטי... שבותנו... שבח מגדול... כל יושבי... קדוש". "אדר והוד (כל החרוזים בסדר הא"ב)... הללוהו בתקע שופר, כל יושבי... קדוש". "אדון אם מעשים... הן לא יאמין... קדוש", וממשיכים "ובכן ויהי בישורון מלך", מלך עליון...⁵⁵.

רבותינו נשיאינו נהגו להזכיר נשמות בלחש ביום השני⁵⁶, אחר קריאת התורה לפני התקיעות.

סדר תקיעות וסיום התפילה – כדאתמול.

סיום ההג

לשון כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "ואני בהצעת, אשר גם כל אחד ואחד ינהוג כן, לחבר שעות דראש השנה והתחלת מוצאי ראש השנה בלימוד החסידות, ובשביל אשר סללו לנו נשיאינו – יומשך גם לנו ככל עניינינו אור החסידות עד למטה

55. 'אוצר' עמ' צח. אגב, מסיבה טכנית (כתוצאה ממה שהורגלו שהן הציבור והן הש"ץ אומרים הכל), מורגל בקהילות האשכנזיות (וגם בין אנ"ש) באמירת הפיוטים, לקשר את חציו השני של כל חרוז עם חציו הראשון של החרוז הבא, וזאת כמובן בניגוד למשמעות הפיוט (כמפורש בקשר לפיוט זה ב'לקוטי תורה – תורת שמואל' תרל"ח עמ' שיח, בד"ה וכל מאמנים, בסה"מ רס"ג עמ' יב, ובאגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהרי"צ ח"ב עמ' תי), וק"ו בפיוט זה האחרון, שיש להיזהר שלא לבוא לידי חירוף ח"ו באמירת: "לעדי עד – מלך אביון".

56. 'התוועדות' תשמ"ג ח"א עמ' 56, ומסיים שאינה הוראה לרבים, אלא כל אחד יחליט בעצמו כיצד להתנהג בזה, ע"כ. וכיוון שאומרים זאת בלחש, לא נהגו אלה שיש להם אב ואם לצאת מביהמ"ד של הרבי. (מזכירים תחילה את הרבי נשיא דורנו, אדונו מורנו ורבינו מ"מ בן חנה, ואלה שהכירו – גם את הנשיאים שלפניו, תורת מנחם כרך מו עמ' 343. וראה בלוח י"כ א"ה).

ההוכחה ד"מתניתא אמרה כן" (והוא שיהיה שם מראש התפלה) היא – מדברי המשנה: "סדר ברכות אומר אבות וגבורות וקדושת השם... ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים", כלומר, סדר תפילה זו היא מתחלת אבות ועד סוף. ועל-פי-זה אינו מובן: מדוע נאמר "מתניתא אמרה כן, סדר ברכות אומר אבות וגבורות וקדושת השם", ואינו ממשך "ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים" (ועד שאפילו אינו מרמז זאת על-ידי הוספת תיבת "וכו") – הרי העיקר חסר מן הספר, כי כל ההוכחה מדברי המשנה היא ממ"ש "סדר ברכות אומר אבות וכו' וברכת כהנים", כלומר, מתחלת אבות ועד סוף, וזהו "סדר ברכות" – לעיכובא,

ועל-דרך-זה בשו"ע אדמו"ר הזקן⁵: "והוא שיהיה בבית-הכנסת עם הש"ץ וישמע ממנו התפילה מראש ועד סוף", כלומר, שהטור ואדמו"ר הזקן בשו"ע שלו מביאים את דברי הירושלמי בתור פסק דין להלכה, ואם כן, מהו הטעם שהרמב"ם אינו מביא את דברי הירושלמי?!

דרך אגב – ישנה תמיהה נוספת בנוגע לדברי אדמו"ר הזקן בשו"ע (שם): מדוע לא כתב אדמו"ר הזקן שיוציאים ידי חובה על-ידי שמיעת תפלת הש"ץ רק כאשר עונים אמן אחר כל ברכה וברכה – כפי שפוסק אדמו"ר הזקן בהלכות תפילה⁶: "שומעים ומכוונים לברכת הש"ץ ויענו אמן אחריו"?

חתימת תלמוד בבלי הייתה מאה שנה לערך לאחרי חתימת תלמוד ירושלמי. וזהו אחד הטעמים לכלל דהלכה כבבלי לגבי ירושלמי

ואם-כן, מדוע לא הביאה הגמרא את המשך וסיום דברי המשנה – "ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים"?!⁷

גם צריך להבין: בהלכות תפילה⁸ מבאר הרמב"ם את החילוק שבין תפילת כל ימות השנה לתפילת ראש-השנה ויום-הכיפורים – שבכל ימות השנה הש"ץ מוציא רק את זה "שאינו יודע להתפלל, אבל היודע אינו יוצא ידי חובתו אלא בתפלת עצמו", אבל בראש-השנה ויום-הכיפורים "שליח ציבור מוציא את היודע כשם שמוציא מי שאינו יודע, מפני שהם ברכות ארוכות וכו'". ולכאורה: מדוע לא הביא גם את דברי הירושלמי – "והוא שיהיה שם מראש התפילה"?!⁹

תמיהה זו מתחזקת עוד יותר – כאשר רואים את דברי הטור⁴: "בראש-השנה וביום-הכיפורים ש"ץ מוציא לכל מי שהוא בבית הכנסת ושמעו ממנו התפילה מראש ועד סוף אפילו אם הוא בקי כו'",

3. פ"ח הלכות ט"י.
4. אורח-חיים סימן תקצ"א.

5. שם ט"ב.
6. סימן קכ"ד סעיף א.

ענייני התקיעות ומבצע שופר'

"מותר לומר לקטן שיתקע כדי שיתלמד, בין שהגיע לחינוך בין שלא הגיע לחינוך, ומותר לו לתקוע כל היום... לפי שמצווה על הגדולים ללמד את הקטנים ולחנכם במצוות".

התקוע בעבור נשים לא יברך להן, אלא יברכו הן לעצמן.

במשך ימי ראש-השנה, משתדלים (על-פי הוראת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו) לזכות רבים מאחזינו בני-ישראל בשמיעת קול שופר, דהיינו לתקוע להם סדר התקיעות דמיושב כהלכתן, ובמיוחד חיילים ושוטרים, והנמצאים בבתי-אבות, בתי-רפואה ובתי-הסוהר.

כשאינן אפשרות לתקוע את כל הל' קולות, כגון שצריכים להספיק 'בית רפואה' שלם, הורה הרב יקותיאל שי' פרקש לתקוע ג"פ תשר"ת, ולכוון שכל מה שאינו שייך לחיוב התקיעות מתכוונים בו רק "לשורר", ולא לתקוע כלל, וכדי להפריד בין הקולות יפסיקו בנשימה בין השברים לתרועה, ובזה ייצאו ידי תשר"ת, תש"ת ותר"ת.

סעודת יום טוב

קידוש: "תקעו... לאלוקי יעקב", סברי מרנן, וברכת הגפן (בלבד).

השוכח 'עלה ויבוא' בברכת המזון ביום ראש-השנה, אם נזכר קודם שהתחיל תיבת 'ברוך' של 'הטוב והמיטיב', יאמר את הברכה המיוחדת כנוסח שבסידור. ואם נזכר אחר שאמר תיבה זו, אינו חוזר.

מניעת שינה

נוהגים שלא לישון בראש-השנה ביום, והיושב בטל הרי זה כישן.

איסור הכנה

אסור להכין מהיום למחר⁵³.

53. למחר: גם כשחל בחול, ובכל יו"ט, אסור להכין ליו"ט שני - שו"ע אדמו"ר"ז ס"ח תצה וסי' תקי"ג. לשבת: שם סי' תקכ"ז סעיף כג.

תשליך

אחר תפילת מנחה, לפני השקיעה, הולכים מחוץ לעיר אל באר המים או מעין⁵⁴, ואומרים 'סדר תשליך', ואחר כך מנערים את שולי הטלית קטן. אם כבר שקעה החמה, אפשר לומר תשליך עד הלילה. מי שלא הלך לתשליך בראש-השנה, יכול ללכת ב"ג מידות' (ח' תשרי).

יום שלישי, ב' בתשרי ליל ב' דראש-השנה

ערבית

לפני תפילת ערבית אומרים תהילים.

הדלקת נרות

זמן הדלקת נרות הערב – רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, מאש הדלוקה לפני ראש-השנה. מברכים (לאחר ההדלקה): "להדליק נר של יום הזיכרון", ו'שהחינו'.

בעת הדלקת הנרות נוהגים להניח לפני המברכת פרי חדש ובעת ברכת 'שהחינו' מסתכלת בו, ותדליק את הנרות סמוך לקידוש ממש. אם היא לובשת לראשונה בגד חדש, אינה צריכה פרי חדש ואז יכולה להפסיק בין הדלקת הנרות לבין הקידוש. ואם אין לה פרי או בגד חדשים – בכל זאת תברך 'שהחינו'.

קידוש

נוהגים להניח פרי חדש לפני המקדש ובעת ברכת 'שהחינו' מסתכל בפרי חדש, או שלובש בגד חדש, ואם אין לו – מכל-מקום יברך 'שהחינו'. את הפרי החדש אוכלים קודם נטילת ידיים

54. באם אומרים תשליך סמוך לנהר שיש בו דגים, מדייקים שיוכלו לראות את הדגים במים, כפי שנהג הרבי הקודם (שערי הל' ומנהג ח"ה סי' ע). כשאינן באר וכדומה, עדיף לדחות אמירת תשליך ל"ג מדות, כדלהלן. אולם אם לא נראה שיגיעו לבאר וכד' בעש"ת, או כשחייבים להיות בראש-השנה בתשליך ללא באר – ראה ב'כפר חב"ד' גיליון 536 עמ' 14 הוראת הרבי להרה"ח ר' יעקב-יהודה הכט ע"ה שבליט ברירה די אפילו בברז פתוח.

האומר את הפסוקים קודם התקיעות מנגן גם כן את שלושת הפסוקים שלאחר התקיעות: "אשרי העם", "בשמך יגילון", "כי תפארת" [והקהל עונה אחריו פסוק בפסוק]. ואחר-כך אומרים כל הקהל יחדיו: "אשרי יושבי ביתך". יהללו.

תפילת מוסף

הש"ץ של מוסף אומר (רק הוא ולא הקהל): "הנני העני... וידעתי ה'..." (הפסוקים - בקול רם). חצי קדיש. תפילת מוסף.

אם בית-הכנסת מרוצף באבנים, בשיש וכדומה⁴⁸, מכינים מגבות וכדומה כדי להפסיק בין פני המשתחוים ב'עלינו' לבין הקרקע.

תוקעים הן בלחש והן בחזרת הש"ץ. בתפילת לחש, כשמגיעים המתפללים לסיום הברכות ששם יש לתקוע, הש"ץ או התוקע טופח בידו על השולחן כדי לסמן לציבור שעומדים לתקוע. התוקע מעומד עומד במקומו. למנהגנו אין מקרים כלל (=גם לא מראים באצבע) בתקיעות מעומד, לא בלחש, לא בחזרת הש"ץ, ולא בתקיעות שאחר-כך.

המתפלל מוסף ביחידות אינו תוקע בברכות מוסף. ואפילו אם יש מי שיתקע לו, אינו מפסיק לשמוע את התקיעות, שלא תיקנו זאת אלא בציבור.

בסוף הפיוט "אופד מאז" צריך לומר: "להעביר בשבט"; "תחזק מגן". אחר-כך, בחרוז "אם לא למענו" צריך לומר: "למענו... וְנָכַעס".

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה עומד באמירת "ונתנה תוקף".

סדר האמירה של החזן והקהל, כרגיל בין אנ"ש: החזן מתחיל בקול, והקהל אומר את שני הקטעים הראשונים - עד "ומי ירום" (דלא כמנהג העולם שמתחילים קטע שני בפ"ע). החזן חוזר בקול

הקהל, הנה אחר התקיעות צריך הבעל תוקע לילך למקומו, לשבת ולשאת פניו אל העם, והם יסתכלו בו, אך הרבי הדגיש שאי"ז ממנהגי חב"ד (אף שרבותינו נשיאנו נהגו בזה, המלך במסיבו ח"ב עמ' קצא) אלא סתם מנהג ישראל - מענה להרה"ח ר' דוד קרץ ז"ל מעפולה, ועד"ז בהמלך במסיבו ח"א עמ' קיג, 'אוצר' עמ' קכז.

48. כולל במרצפות המצויות באה"ק כיום, אבל לא ברצפת קרשים, או כשיש על הרצפה כיסוי פלסטי או שטיח.

מ"כבקרת", עד שם. אח"כ אומר הקהל בקול רם "ותשובה... הגזירה", והחזן חוזר זאת בקול רם. הקהל אומר: "כי כשמך... וכחלום יעוף", והחזן אומר "אמת..." ואילך, עד "כחלום יעוף", ואז אומר הקהל בקול רם "ואתה... וקיים", והחזן חוזר זאת בקול רם. הקהל אומר "אין קצבה" עד גמירא, והחזן מסיים זאת בקול ומתחיל "כתר".

הש"ץ והקהל⁴⁹ כורעים ב'עלינו', ככתוב במחזור. מנהג הרבי: ל'עלינו' עמד וכרע עם הש"ץ (לא רק ב'להבל ולריק'). לנפילת כורעים אין נופלים על היד, אלא נוגעים בראש בקרקע, אצבעות הידיים קפוצות והבוהן אינה כפופה לתוכן.

אסור לש"ץ לעקור ממקומו בעת התפילה, ולכן יעמוד קצת רחוק מן התיבה כדי שיוכל לכווץ ולהשתחוות, והעומדים לידו עוזרים לו לקום.

פסוקי "אתה הראת" אומרים הקהל (בלבד) בשעה שהש"ץ מסיים "הוא אלוקינו אין עוד", ולכן על הש"ץ להאריך מעט בזה כדי שהציבור יספיק לומר את כל הפסוקים [וכיוון ש'עלינו' הוא חלק מהתפילה, על הש"ץ לאומרו כולו בקול], ולא למהר ולהתחיל מיד "אוחילה לא-ל".

נשיאת כפיים⁵⁰ בראש-השנה - כבכל יום-טוב. כ"ק אדמו"ר מהורש"ב היה לומד כל שיעוריו הקבועים (גם בנגלה) גם בראש-השנה וביום-הכיפורים⁵¹.

אחרי התפילה ואמירת תהילים, תוקעים שלושים קולות כדי לערבב את השטן⁵². ותקיעות אלה אינן לעיכובא, שהרי כבר יצאו ידי חובתם.

49. רגילים שהנשים אינן כורעות, ואולי משום צניעות (וראה בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב או"ח סו"ס ער).

50. משו"ע אדמו"ר סי' קכח סנ"ח מוכח, שגם המתפלל במניין שאין מנגנים בו, אומר 'רבש"ע', עיי"ש.

51. 'רשימות היומן' ס"ע ער. ולאכורה צריך ללמוד היום גם חלק מהפסוקים בפרק של כאו"א בתהילים עם רש"י, כמנהגנו בכל ר"ח. ואף שנמנעים להזכיר ר"ח בראש-השנה, כנפסק בשו"ע אדמו"ר סי' תקצ"א ס"ו, הרי אין לימוד זה דבר השווה לכל נפש כמו אמירת ברכיינפשי וכיו"ב, שהרי כל אחד לומד פסוק אחר מחבירו.

52. השברים-תרועה' דתקיעות אלו תוקעים בנשימה אחת, כמו בתקיעות דמיושב (כך תקעו באוטובוס אצל כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע וכן אצל הרבי, שבח-המועדים עמ' 30 בשם התוקע דמעומד אצל הרבי הרה"ח ר' יוסף-מנחם-מענדל ז"ל טנבוים).

הגוף) נעשה על-ידי פעולת הלב]. ובהתאם לזה - צריכים לבאר גם את טעם השינוי שבין הבבלי לירושלמי בנוגע להתחלת מסכת ר"ה: התחלת מסכת ר"ה בבלי היא: "למלכים, למאי הלכתא, אמר רב חסדא לשטרות כו". ואילו התחלת מסכת ר"ה בירושלמי היא: "כתיב החודש הזה לכם ראש חדשים, לכם הוא ראש, ואינו ראש לא לשנים ולא לשמיטים וכו'".

ולכן, צריכים למצוא את נקודת החילוק שבין דרך הלימוד בבבלי לדרך הלימוד בירושלמי, שעל-פי"זה יובנו השינויים שבין הבבלי לירושלמי - הן בסיום המסכת והן בהתחלתה, כדלקמן:

ד

החילוק הכללי שבין תלמוד בבלי לתלמוד ירושלמי הוא - שחתימת תלמוד בבלי הייתה מאה שנה לערך לאחר חתימת תלמוד ירושלמי. כלומר, לאחר סיום השקלא-וטריא בביאור דברי המשנה בתלמוד ירושלמי (כאשר נחתם תלמוד ירושלמי), עדיין המשיכו בשקלא-וטריא דביאור דברי המשנה בתלמוד בבלי במשך מאה שנה נוספות, עד לחתימת תלמוד בבלי.

וזהו א' הטעמים לכלל דהלכה בבבלי לגבי ירושלמי - על-דרך הכלל דהלכה כבבלי, לפי

שסגנון ודרך הלימוד בירושלמי הוא באופן כללי, כי כאשר מתחילים ללמוד ענין מסויים (התחלת השקלא-וטריא בירושלמי) לומדים לכל לראש את כללות הענין (ובלשון הידוע: תנא דירושלמי לישנא קלילא נקט, כלומר, בקיצור ובכללות), מה-שאיין כן סגנון ודרך הלימוד בבבלי הוא באופן פרטי, כי לאחר שלומדים את כללות העניין, ממשיכים ללמוד את הפרטים ופרטי הפרטים שבדבר.

ה

ועל-פי"זה יובן החילוק שבין הבבלי לירושלמי - בסיום המסכת:

כאשר לומדים את הסוגיא אודות ש"ץ המוציא את הרבים כו' - הנה בירושלמי לומדים את כללות העניין בלבד: שמיעת תפילת הש"ץ - "והוא שיהיה שם מראש התפילה". אבל בבבלי ממשיכים ללמוד ולבאר את פרטי הדברים: "לא פטר רבן גמליאל אלא עם שבשדות, אבל בעיר לא", כלומר, שישנו חילוק בין עם שבשדות לאלו שבעיר - שזהו חילוק פרטי בכללות העניין.

[דרך אגב - ישנו רמז נפלא בנוגע לסיום המסכת בתלמוד בבלי, אודות החילוק שבין "עם שבשדות" לאלו הנמצאים "בעיר": דובר כמה פעמים שהחילוק בין חודש אלול לחודש תשרי (שהתחלתו

בתור הכנה לגאולה האמיתית והשלימה, צריך להיות החיבור דבבל עם ארץ ישראל בתורה: לימוד תלמוד בבלי עם תלמוד ירושלמי

בר"ה) - שבחודש אלול נמצאים במעמד ומצב ד"עם שבשדות", לפי שאז נמצא המלך בשדה כו', ובבוא ר"ה אזי חוזרים מן השדה אל העיר, ויש לומר שעניין זה נרמז במה שכתוב בסוף מסכת ר"ה (הכלול כבר בתחלתה) אודות החילוק שבין "עם שבשדות" לאלו הנמצאים "בעיר" - כי בר"ה נפעל השינוי מהמעמד ומצב ד"עם שבשדות" למעמד ומצב ד"אנשי העיר".]

ועל-פי"זה מובן גם מדוע בירושלמי הובא רק "סדר ברכות אומר אבות וגבורות וקדושת השם",

שהם ראו את דברי הראשונים, ואף-על-פי"כן פסקו באופן כך וכך: היות שחתימת תלמוד בבלי היתה לאחר חתימת ירושלמי, מובן, שהאמוראים שהמשיכו לפלפל בשקלא-וטריא דתלמוד בבלי הם בבחינת "בתראי" לגבי האמוראים שפלפלו בשקלא-וטריא דתלמוד ירושלמי, ולכן הלכה כמותם.

ועל-פי"זה מובן, שישנו חילוק בסגנון ודרך הלימוד בין תלמוד בבלי לתלמוד ירושלמי: היות שתלמוד ירושלמי קודם לתלמוד בבלי - מובן,

מבלי הבט על זה שאחד מהם נמצא במעמד ד"מחשכים", ואחד נמצא בקרן ופינה של אורה - הרי הם מתאחדים כאחד

ללא המשך וסיום דברי המשנה, "ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים" – כי היות שסגנון הירושלמי הוא בקיצור ובכללות, אזי מספיק להביא את התחלת דברי המשנה בלבד, כי מהלשון "סדר ברכות כו" מובן שסדר זה (המפורט בהמשך דברי המשנה עד סיומו – "ברכת כהנים") הוא לעיכובא, ולכן, בסגנון הירושלמי אין צורך לפרט ולהביא את המשך דברי המשנה.

וזהו גם הטעם לחילוק שבין הבבלי לירושלמי בהתחלת המסכת:

כאשר לומדים את דברי המשנה "ארבעה ראשי שנים הן, באחד בניסן ראש השנה למלכים ולרגלים כו" – הנה בירושלמי מתחילים בלימוד כללות הענין: מהו מקור הדברים שא' בניסן הוא ר"ה "למלכים ולרגלים" בלבד, ולא לשנים ולא לשמיטים ויובלות וכיו"ב. ולאחרי שלומדים את כללות הענין בירושלמי – ממשיכים ללמוד בבבלי את פרטי הדברים: "למלכים – למאי הלכתא", כלומר, לאחרי שידועים כבר שא' בניסן הוא ר"ה למלכים, נשאלת השאלה: "למאי הלכתא", ועל זה בא הביאור – "לשטרות", כלומר, להבחין בין שטר חוב מוקדם למאוחר וכו'.

..... 1

כללות הלימוד דבבלי וירושלמי בהתאם לכלל שלא לאפשי במחלוקת, כלומר, שאין כאן מחלוקת בין הבבלי לירושלמי, אלא אדרבה: הלימוד דבבלי בא בתור המשך וסיום לאחרי הלימוד בירושלמי (כללות הענין – בירושלמי, ופרטי הענין – בבבלי) – הרי זה קשור במיוחד עם הגאולה האמיתית והשלימה.

בגאולה האמיתית והשלימה יקויים היעוד "עתידה ירושלים שתתפשט בכל ארץ ישראל, ועתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות", ואז

7. כ"ל ס"ו.

תהיה ארץ ישראל בתכלית ההרחבה – לא רק ת' פרסה על ת' פרסה, אלא בכל הארצות.

ולכן, בתור הכנה לגאולה האמיתית והשלימה, צריך להיות החיבור דבבלי (שאר כל הארצות) עם ארץ ישראל בתורה: לימוד תלמוד בבלי עם תלמוד ירושלמי [תלמוד של ארץ ישראל, כלומר, שכל ארץ ישראל נקראת כאן בשם "ירושלים" – תלמוד ירושלמי, בהתאם ליעוד "עתידה ירושלים שתתפשט בכל ארץ ישראל"] באופן ששניהם נעשים למציאות אחת.

ועל-דרך-זה בנוגע לעבודת האדם:

החילוק שבין תלמוד בבלי לתלמוד ירושלמי בעבודת האדם הוא – על-דרך החילוק שבין עבודת בעלי תשובה לעבודת הצדיקים: אודות תלמוד בבלי אמרו חז"ל "במחשכים הושיבני זה תלמוד בבלי", לפי שבתלמוד בבלי ישנם ריבוי קושיות ושקלא-וטריא כו' עד שבאים לבירור המסקנא. אבל תלמוד ירושלמי הוא באופן דאור ישר, כלומר, שאין צורך בריבוי יגיעה ושקלא-וטריא כו', וכמאמר רז"ל על הפסוק "זוהב הארץ ההיא טוב" – "אין תורה כתורת ארץ ישראל". וזהו גם כללות החילוק שבין עבודת הצדיקים לעבודת בעלי תשובה: עבודת הצדיקים – "אדם ישר הולך", אור ישר, ועבודת בעלי תשובה – בירור והפיכת החושך, "במחשכים הושיבני".

והיות שתכלית השלימות בעבודת האדם היא – ב' אופני העבודה (עבודת הצדיקים ועבודת בעלי תשובה) גם יחד (שזהו החידוש דלעת"ל כו'), הרי זה מתבטא גם בלימוד התורה – כאשר לומדים תלמוד בבלי ותלמוד ירושלמי באופן שאין מחלוקת ביניהם, אלא אדרבה: כל א' מהם מסייע לשני, ועד ששניהם נעשים למציאות אחת.

וכללות הלימוד באופן שאין מחלוקת כו' – הוא על-דרך המבואר באגה"ק⁸ שהתחלתה "בר"מ פ' נשא והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע בהאי

8. סימן כ"ו.

לאחר חזרת הש"ץ אומרים 'אבינו מלכנו' החזן והקהל כולם כאחד, מתחילה ועד סוף. מנגנים ב"אבינו מלכנו, אין לנו מלך...".

ב'לוח התיקון' לסיידור תורה-אור (תש"א) נכתב שצריך לומר "זכויות".

אם יש ברית-מילה בבית-הכנסת, מלים לפני התקיעות.

בפתיחת הארון להוצאת ספר-תורה אומרים שלוש פעמים י"ג מידות, ואחרי-כך "ריבוננו של עולם", "יהיו לרצון", ופסוק "ואני תפילתי" – פעם אחת בלבד, ככתוב במחזור השלם.

בתפילת שחרית של שני ימי ראש-השנה קוראים בתורה (חוץ מן המפטיר) בניגון המיוחד לימים הנוראים, וכן גם באמירת 'יעזור', קריאת העולים לתורה³⁹, ברכות התורה, ו'מי שבירך'.

נוסח 'מי שבירך' שב'שער הכולל', הוא: "בעבור שעלה לתורה... בזה יום הדין..."⁴⁰.

סדר התקיעות

אין נוהגים שגדול העדה אומר דברי כיבושין לפני תקיעת שופר.

בעל-תוקע קבוע ימשיך בתפקידו גם אם הוא בשנת האבלות (רח"ל).

לאחר הכנה להתעוררות לתקיעות – בהכנה רבה כל חד לפום שיעורא דיליה, שהיא הכנה רבה לעבודת ה' במשך כל השנה – ואמירת ז' פעמים למנצח, פסוקי 'קר"ע שט"ן', עלה אלוקים, יהי רצון (שאומרו רק הבעל-תוקע [לעצמו]), מברך התוקע "לשמוע קול שופר", ו'שהחיינו'. השופר מכוסה (ורק פיו גלוי) גם בשעת הברכות⁴¹, עד

39. התוקע הוא 'חיוב' לעלות לתורה, ויש מקומות שגם בעל-המוסף (ולא השחרית) – שו"ע אדה"ז סי' תקפ"ד ס"ח. וכתבו שאם הוא תוקע ומתפלל בשכר אין 'חיוב' כלל להעלותו (שערי אפרים סי' ב סט"ו, ומטה אפרים סי' תקפ"ד ס"ב), אך יש להעדיפו אם אפשר – כדי שיהיה ליבו שמח ב'פיקודי ה'... משמחי לב', ועי"ז לא יטעה בתפילה ובתקיעות (אלף המגן למט"א שם ס"ק כו, ע"פ הלבוש).

40. וראה ב'אוצר' עמ' קד וס"ע רכ, ובס' נתיבים בשדה השליחות ח"א עמ' שיב, ועצ"ע.

41. הרבי לא אחז את השופר בידו בשעת הברכה – כמשמעות המטה-אפרים סי' תקפ"ה ס"ג, ולא כמובא בנו"כ שלו ובפסקי תשובות שם אות ד.

התקיעות, אך לא בתקיעות עצמן. יכוון המברך להוציא את השומעים ידי חובתם בברכות ובתקיעות, וגם השומעים יכוונו לצאת ידי חובתם, ולא יענו "ברוך הוא וברוך שמו"⁴².

גם השומע אסור לו להפסיק בין הברכות להתקיעות, ואם הפסיק שלא מעניין התקיעות חוזר ומברך.

אין להפסיק גם אחר התקיעות, עד גמר התקיעות דמעומד, רק מעניין התקיעות והתפילות, ואם הפסיק (אחר התחלת התקיעות) אינו צריך לחזור ולברך.

המקריא – מורה באצבעו בסידור, אבל אינו מקריא בדיבור. התוקע מאריך בתקיעתו עד שמסיר המקריא אצבעו.

תוקע⁴³ תשר"ת שלוש פעמים, תש"ת שלוש פעמים, תר"ת שלוש פעמים. בשברים תוקעים שלושה קולות ומחצה⁴⁴ (יש אומרים שהרבי תקע כך: טרא-טו, ארטו, ארטו, טו). כל שבר – נמשך שלושה כוחות דווקא. בתרועה – מרבין בטרומיטין. בתקיעות מיושב – שברים-תרועה בנשימה אחת, בהפסק משהו ביניהם. ואילו בתקיעות מעומד בשתי נשימות – בהפסק נשימה ביניהם⁴⁵.

בסידור אדמו"ר הזקן נאמר, שבין תשר"ת לתש"ת ובין תש"ת לתר"ת יתוודה (התוקע) בלחש⁴⁶.

אחרי התקיעות אומרים – גם הקהל – "ובכן, יהי רצון מלפניך..."⁴⁷.

42. כי אז יש חשש הפסק אפילו בדיעבד על הברכה, שו"ע אדמוה"ז סי' קכד ס"ב.

43. ב'רשימות היומן' עמ' שדמ ישנן הוראות דכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע משנת תרצ"ה בקשר לאורך התקיעות, ה'חצי שבר' והתרועות, שלא פורסמו אח"כ, וכנראה שגם הרבי לא נהג כמותן.

44. בענין ה'חצי שבר' ראה בשערי ה' ומנהג ח"ה סי' ע, ובקובץ 'היכל הבעש"ט' גיליון טו ס"ע קה.

45. שו"ע אדמוה"ז סי' תק"צ ס"ט (כנראה נהוג גם בלחש בב' נשימות). אם תקע קול כלשהו בשתי נשימות, לא יצא (שו"ע אדמוה"ז שם ס"ח. וראה הנסמן בס' שבחי-המועדים עמ' 27 הע' 9).

46. הכוונה לוידוי במחשבה. ועניינו – לא יודוי על חטא ועוון, אלא געגועים פנימיים. וי"א דהיינו 'ציוור פני הרבי' – 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' קכד, עיי"ש, וש"נ.

47. בקונטרס לימוד החסידות עמ' 11 נאמר: "עלי-פי הנהגות

מי ששכח לומר 'יעלה ויבוא' בברכת המזון, ונזכר קודם שהתחיל 'הטוב והמטיב' – אומר "ברוך... אשר נתן ימים טובים... את יום הזיכרון הזה, ברוך... מקדש ישראל ויום הזיכרון. בלילי ראשהשנה אם התחיל ברכת 'הטוב והמטיב', ואפילו תיבת 'ברוך' בלבד – חוזר לראש.

לפני 'הרחמן' דראשהשנה אומרים 'הרחמן' דיומיטוב.

בברכת-המזון דראשהשנה, כשהיה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו המזמן, היה אומר: "הרחמן הוא יחדש עלינו וכו'" בקול-רם, וענו אחריו אמן.

בסוף ברכת-המזון, אומרים "עושה שלום..." (ולא "השלום").

יום א' דראשהשנה

בימי ראשהשנה טובלים במקווה-טהרה בשחרית קודם התפילה, וכן בכל שבת ויום-טוב.

קודם התפילה

הבריאים אינם טועמים וגם אינם שותים מאומה עד אחר התקיעות וסיום התפילה³⁶.

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ היה מצווה לתוקע³⁷ ללמוד בימי ראשהשנה בבוקר את המאמר "להבין עניין תקיעת שופר", הנדפס ב'סידור עם דא"ח' (רמז ג). והוסיף הרבי: מובן מעצמו, שזהו נוסף על חיוב ידיעת הלכות שופר כמבואר בפוסקים.

מנהגי-ישראל-תורה לעשות מאמצים גדולים ביותר שכל ילד יהיה בימי ראשהשנה משך זמן בבית-הכנסת, וישתתף – בהתאם לגילו – בתפילות ובברכות, ישמע תקיעת שופר, יענה 'אמן', ו'אמן, יהא שמייה רבא'.

"כל מי שמכוון בעת התחלת 'אדון עולם', כתבו ר' יהודה החסיד ורב האי גאון ורב שרירא גאון:

36. שם עמ' צ, והטעם מובא משדיחמד כיוון שחביבה מצווה בשעתה. ולהעיר, שבישיבת תורת בבית-חינו לא הקפידו שלא לשתות בבוקר ראשהשנה קודם התקיעות, וכן פסק שם המרא-דאתרא הגר"ש דבורקין ע"ה (כפר חב"ד) גיליון 733 עמ' 66. גיליון 734 עמ' 74.

37. ולכאורה כל זה (וכש"כ ידיעת ההנהגה בפועל באם חלה טעות כלשהי, וכמובן - מבעוד מועד) חל גם על כל התוקעים במבצע שופר, ובפרט המוציאים רבים י"ח.

ערב אני בדבר, שתפילתו נשמעת, ואין שטן מקטרג על תפילתו, ואין לו שטן ופגע-רע בראש-השנה ויום-הכיפורים בתפילתו, ואויביו נופלים לפניו".

תפילת שחרית

לאמירת 'המלך' ניגש ש"ץ אחר, והוא ה'בעל שחרית'. הש"ץ פותח בנעימה המקובלת, מסיימה בקריאת 'המלך' בקול רם, וממשיך מיד "יושב..." בנעימה, והקהל אינו קורא 'המלך' בקול רם, לא עם הש"ץ ולא אחריו (אבל כל אחד אומר לעצמו את כל הנוסח).

אין נוהגים כמנהג העולם לפתוח את הארון לאמירת "שיר המעלות ממעמקים" בראשהשנה ובעשרת-ימי-תשובה, או לאומרו פסוק בפסוק, חזן וקהל.

"ברוך... הבוחר בעמו ישראל באהבה" מסיים הש"ץ בלחש, וכן בכל ימות השנה, כמובן, אולם "ברוך... גאל ישראל" מסיים הש"ץ בקול רגיל, וכן בכל ימות השנה, כמובן.

בחזרת הש"ץ³⁸, כשמגיע הש"ץ ל'זכותב' ול'ובספר', הציבור אומרם בקול רם ולאחר מכן אומרם הש"ץ, אבל לא ב'זכרנו' וב'מי כמוך'.

בחזרת הש"ץ בשחרית, אחרי פיוט "אתה הוא אלוקינו... וקדוש", סוגרים הארון, ואומרים כל הבתים של "תעיר ותריע...", וכל הא"ב של פיוט "אדר והוד". אחרי חרוז "כל יושבי תבל" האחרון, אומרים "ישפוט תבל... והוא באחד", פותחים הארון, וממשיכים "ה' מלך".

עד כמה שזוכרים, תמיד עמד הרבי בפיוט 'לא-ל עורך-דין'.

היו שנים שהרבי היה מתרומם משיבתו בסיומי ברכות בחזרת הש"ץ, ומתרומם מסמיכתו על ה'עמוד' באמירת 'זכותב', 'ובספר'. אך בשנים אחרות היה יושב גם בסיומי ברכות.

בבית-חינו לא נהגו לעשות הפסקה לפני קריאת התורה.

38. בימים הנוראים, כשהתחיל הש"ץ את החזרה, חזר הרבי למקומו (ע"פ שו"ע אדה"ז סי' קכג ס"ו ג). כשגמר הש"ץ "אתה קדוש... יהללך סלה", התיישב (עכ"פ בשנים האחרונות), ראה פסקי תשובות סי' קכה סוף ס"ק ו.

חיבורא דילך דאיהו ספר הזהר... יפקון בי' מן גלותא ברחמים" (באופן ד"לכתחילה אריבער") – שלעתיד לבוא יהי עיקר הלימוד בפנימיות התורה, "אילנא דחיי, דלית תמן לא קשיא כו' ולא מחלוקת כו'".

...והנה, כדי לאחד את ב' התלמוד דבבלי וירושלמי – צריך להיות ענין האחדות אצל בני-ישראל, לומדי התורה, כלומר: מבלי הבט על זה שאחד מהם נמצא במעמד ומצב ד"מחשכים", ואחד נמצא בקרן ופינה של אורה או במעמד ומצב דאור גדול – הרי הם מתאחדים כאחד ונעשים למציאות אחת, ואדרבה: על-ידיזה נפעל

העילוי ד"יתרון האור מן החושך" (כשם שבירור ההלכה לאמיתתה נעשה דווא על-ידי השקלא-וטריוא בתלמוד בבלי – "במחשכים הושיבני").

וכאשר לומדי התורה נמצאים במעמד ומצב של אחדות (לא רק אהבת ישראל, אלא גם אחדות ישראל) – הרי זה ה"כלי" המתאים לאחד את ב' התלמודים דבבלי וירושלמי.

וזוהי ההכנה לקיום היעוד: "עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות" – אחדות בין ככל לארץ ישראל כפשוטם של דברים (לא רק בתורה).

משיחת וא"ו תשרי תשמ"ג
תורת מנחם תשמ"ג, כרך א', עמ' 65

סיכום

דין שמיעת תפילת הש"ץ בלבד – "והוא שיהיה שם מראש התפילה". הבבלי מבאר את פרטי הדברים – "לא פטר אלא עם שבשדות, אבל בעיר לא".

התחלת המסכת – הירושלמי מציין באופן כללי, שראשהשנה שייך למלכים ולא לעניינים אחרים, והבבלי נכנס לפרטי הדברים – "למאי הלכתא" – "לשטרות".

יש להוסיף, שהחיבור בין תלמוד בבלי לתלמוד ירושלמי, דהיינו, שאין ביניהם מחלוקת אלא אחדות – שהתלמוד בבלי משלים את התלמוד ירושלמי, הינו הכנה לגאולה האמיתית והשלימה, שארץ ישראל עתידה להתפשט בכל הארצות, ובבלי וארץ ישראל הופכים למציאות אחת.

רעיון האחדות בין התלמודים קיים גם בעבודת האדם, וזה חיבור עבודת הצדיקים (תלמוד ירושלמי) עם עבודת בעלי התשובה (תלמוד בבלי), ועל-ידו מביאים את האחדות הממשית בין ארץ-ישראל ובבל בגאולה האמיתית והשלימה.

צריך להבין מדוע שני התלמודים, הבבלי והירושלמי, פותחים ומסיימים את מסכת ראש השנה באופן שונה:

סיום המסכת הוא בעניין שליח ציבור המוציא ידי חובת הציבור: הבבלי מציין, ששליח ציבור מוציא ידי חובת עם שבשדות בלבד, ואילו הירושלמי מסתפק בכלל – שעל המתפלל להיות במקום מראש התפילה.

פתיחת המסכת בבבלי היא: "ראש השנה למלכים, למאי הלכתא... לשטרות". ובירושלמי: "לכם הוא ראש, ואינו ראש לא לשנים ולא לשמיטים".

ההסבר נובע מהחילוק הכללי בין התלמודים, שנכתבו בתקופות שונות, כאשר התלמוד בבלי מאוחר בכמאה שנים מהירושלמי. משכך, התלמוד בבלי מפתח לפרטיו את הדיון שמופיע בצורה כוללנית בתלמוד ירושלמי.

ההבדלים בפתיחת וסיום מסכת ראש השנה:

סיום המסכת – הירושלמי מתייחס לכללות

כלו כל הקיציין

בלי חשבונות, כבר בטלו כל ההגבלות

איתא בזהר ש"בכ"ה יומין לירחא שתיאתה" (כ"ה באלול) - ולגירסא אחת יהיה זה "ביומא שביעאה" (ביום השבת) - יצא כוכב מבני ישראל, כמו שכתוב "דרך כוכב מיעקב", ויבלע ויכלול "ע' כוכבין אחרנין", שרומזים על ע' אומות, ו"לסוף ע' יומין" יבוא משיח.

..עתה, בעקבתא דמשיחא, כבר "כלו כל הקיציין", ואין הדבר תלוי אלא בביאת המשיח, מתי שיבוא, ובהדי כבשא דרחמנא למה לך: לשם מה צריכים לעשות חשבונות, אם כן או לא, אם זה הזמן המתאים וכו'; כיון שאין הדבר תלוי אלא בביאת המשיח, הרי בטלו כל ההגבלות, כולל גם הגבלת הזמנים שעליהם אמרו שאין בן דוד בא, כמו ערבי שבתות, וכיוצא בזה. אלא מאי, יש קושיא איך יתכן הדבר - הנה כשיבוא משיח ויתרץ כל הקושיות, יתרץ גם קושיא זו, ובכל אופן, אין שום עיכוב בדבר.

(מהתועדות ש"פ ניצבים וילך, כ"ה אלול ה'תשי"ג. תורת מנחם כרך ט, עמ' 187, בלתי מוגה)

בדורנו עברו כבר כל הקיציין

...ישנם כאלו ש"תואנה הם מבקשים", וטוענים הם: כיצד מדברים אודות הזמן דביאת משיח צדקנו, לכאורה, הרי זה בדוגמת העניין דחישוב קיציין, והרי ידוע מה שכתב הצמח צדק אודות דברי רבינו הבחיי בקשר לחישוב קיציין - "ואם מיעקב נסתם הקץ, קל-וחומר בן בנו של קל-וחומר מכבוד רבינו הבחיי עצמו, לכן לא דק בעניין הקץ שכתב סוף פרשת נח ובפרשת בראשית גבי והנה טוב מאד, במחילת כבוד תורתו, שבמקום שיש חילול שם שמים אין חולקין כבוד, והרמב"ם קצף על מחשבי קיציין כו'". [ועניין זה כתב הצמח צדק על רבינו הבחיי - למרות גדלותו של רבינו הבחיי...].

ואם כן, שואלים הם, מדוע אומרים שדורנו זה שייך ביותר לגאולה העתידה - הרי זה בדוגמת העניין דחישוב קיציין?! והביאור בזה:

כללות העניין דחישוב קיציין היה שייך רק בדורות הקודמים, שאז היה מקום לחקור אם הגאולה תהיה באופן ד"בעתה" (כאשר "לא זכו") או שהגאולה תהיה באופן ד"אחישנה" (כאשר "זכו"). אבל כאשר מדובר אודות דורנו זה - הרי אמרו חז"ל שכבר "כלו כל הקיציין", היינו שכבר עברנו את כל החשבונות של תאריכי הקיציין כו', ומכאן ואילך לא זקוקים עוד לחשבונות וקיציין, כולל החשבון שבסוף דניאל כו' - כי "אין הדבר תלוי אלא בתשובה".

ומאחר ש"אין הדבר תלוי אלא בתשובה", מובן, שהגאולה יכולה לבוא בשעתא חדא וברגעא חדא, כשם שעבודת התשובה היא בשעתא חדא וברגעא חדא - "בפניה אחת".

...ועל פי זה מובן שהמדובר לעיל אינו שייך לחישוב קיציין - כי "כלו כל הקיציין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה".

(התועדות תשמ"ב כרך ג, עמ' 1289)

ראשיכם, והינשא..."), ואין אומרים פסוק בפסוק חזן וקהל.

איחול "לשנה טובה"

כל אחד אומר לחברו: 'לשנה טובה תיכתב ותיחתם', בלשון יחיד דווקא. דהיינו, גם לאנשים נכבדים שנוהגים לפנות אליהם בלשון רבים²⁴.

סעודת יום טוב

קידוש - מי שברך 'שהחיינו' בהדלקת הנרות, לא יברכנה שוב בקידוש.

"מצווה לאכול ולשתות ולשמוח בראש השנה. אמנם לא יאכלו כל שובעם, למען לא יקילו ראשם ותהא יראת ה' על פניהם" (שו"ע).

בכל סעודות ראש השנה טובלים פרוסת המוציא בדבש, אבל מניחים מלח על השולחן.

בהתועדות דראש השנה היה הרבי טובל חתיכה אחת בדבש, ושלאחריה במלח.

טבילת פרוסת 'המוציא' בדבש, וכן טבילת התפוח בדבש - שלוש פעמים.

בתחילת הסעודה של לילה זה, לאחר הטעימה²⁵ מפרוסת המוציא, אוכלים תפוח מתוק בדבש - וכך נהג הרבי: המתין עד שיגיעו גם הרימונים לשולחן²⁶, ואז נטל את התפוח בימינו²⁷, בקליפתו. חתכו לחלקים, טבל חלק אחד (שלוש פעמים) בדבש, ורק אז בירך עליו 'בורא פרי העץ'²⁸, ואחר הברכה קודם האכילה²⁹ אמר: "הירצון מלפניך

(ללא 'ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו') שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה".

גם אם יש על השולחן תמרים או רימונים, שהם משבעת המינים, הורה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לברך 'בורא פרי העץ' על התפוח דווקא³⁰.

ההנהגה בפועל וההוראה לרבים - לכוון בברכת 'העץ' לפטור גם את רסק התפוחים שאוכלים בקינוח הסעודה³¹.

בהמשך לזה, אוכלים רימון³² וראש איל (למעשה - ראש דג. וצריך לבדוק בעוד-מועד מתולעים), אבל אין אומרים 'הי רצון' כי אם על התפוח.

וכדי שלא יתעוררו שאלות וספקות בנוגע לאמירת (ברכה על הרימון בפני עצמו, וכן) ברכה אחרונה לאחרי אכילת הרימון, אם אכלו שיעור שלם [וכיוון שבראש השנה כתיב "אכלו משמנים

גו' מנות גו'", הרי בוודאי שצריכים לאכול שיעור שלם] - כדאי לאכול בתחילת הסעודה (לאחרי

נטילת ידיים וברכת המוציא³³), על דרך מה שכתב אדמו"ר הזקן בסידורו "נוהגין לאכול תפוח מתוק

בדבש בתחילת הסעודה", שאז אין צריך לברך אחריו (אף-על-פי שפירות שנאכלין בתוך הסעודה

צריך לברך לפניהם), כיוון שנפטר בברכת המזון³⁴.

רבותינו נשיאנו מיעטו ביותר בדיבור בימי ראש השנה, כולל בעת הסעודות³⁵, ובפרט ביום הראשון.

(עמ' 104) "כדי שיהיה ה'הירצון' סמוך לברכת הפרי, ותהיה הפתיחה דברכת העץ שייכת גם אליו... שיהיה לו מעין תוקף ברכה", עיי"ש.

30. לוח כולל-חב"ד, ע"פ הוראת הרבי במכתבו, וכן 'מעשה רב', המלך במסיבו ח"ב עמ' יג, 'אוצר' עמ' עט (ולכאורה הוא ע"פ מש"כ בסדר ברה"נ שם).

31. 'רשימות היומן' עמ' קנט. סה"ש תש"ה עמ' 4. המלך במסיבו ח"א עמ' נד, קיא, ודלא כמובא בס' המנהגים עמ' 56. ראה 'אוצר' שם.

32. הרוצה לברך שהחיינו על הרימון בנפרד, יזהר שלא יהיה הפרי בפני המקדש בשעת הקידוש (וראה המלך במסיבו ח"א עמ' עה).

33. כנראה הכוונה לאחרי אכילת התפוח, שאז אין צריך לברך על הרימון ברכה בפני עצמו - הערת המו"ל בשיחה.

34. 'התועדות' תנש"א כרך ד עמ' 323.

35. כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע לא נהג לומר 'לחיים' בסעודות ר"ה, ולא הניח 'לנגן' בהן, גם ביום השני. אבל הרבי בהתועדות אמר 'לחיים', והורה 'לנגן' בהן ('אוצר' עמ' פט, קמח).

ניצוצי רבי

מאת הרב מרדכי מנשה לאופר

הפצת וביאור "אגרת התשובה"

בשלהי שנת תשכ"ח הורה הרבי להדפיס בשתי מהדורות את 'אגרת התשובה' של אדמו"ר הזקן; במקביל – החל בצורה קבועה לביאור ביאורים נפלאים ב"אגרת התשובה" בשנים תשכ"ט וגם תש"ל; ע"י לימוד זה "כאילו" עסקו בעבודת התשובה וזה יביא למימושה **בפועל**; הדרך לגאולה • **ופרטום ראשון** של דברי הרבי שלא באו בדפוס עד עתה • יובל החמישים (תשכ"ט-תשע"ט)

של אגרת התשובה, ולכן כתב רבינו הזקן תיבות אלו בסוף וחזרתם אגרת-התשובה, כיון שזה נוגע לכללות תוכן האגרת. הדברים נסובו על הנאמר שם: "ודעת לנכון נקל ומשכיל על דבר ימצא טוב" תיבות שהם צירוף של שני פסוקים במשלי (יד, ו. טז, כ).

לאחר מכן ביאר הרבי (עמ' 74 ואילך) את התחלת אגרת-התשובה "תניא בסוף יומא... עכ"ל הברייתא" – תוכן הדברים: הגירסא "תניא" היא על פי "עין יעקב"; "בסוף יומא" – כי בשאר המקורות אינם ברייתא (ואינם "תניא") או שמבארים ד' חילוקי כפרה, או שמיסודים על פסוקים ולא מסברא; השימוש ב"תניא" (גירסא נדירה) נועד לעורר את ה"איתן" שבנשמה ולבטל קליפה הנקראת תניא. שתי שיחות נוספות (שם עמודים 82-93) הוקדשו לביאורי קטעים נוספים בפרק א'.

ביום שני של חג-הסוכות ביאר הרבי (שם עמ' 129-113) ענינים בפרקים ג' וד' של אגרת-התשובה.

וכך אמר הרבי בשבת חול המועד סוכות (שם עמ' 148):

נתעכב עתה על ענין באגרת התשובה, בכדי לעורר על דבר לימוד אגרת התשובה בפועל.

הרבי ביאר בהרחבה את הנאמר באגרת-התשובה

"תשכ"ט – מתחיל לביאר אגרת התשובה..."

"תשכ"ט – מתחיל לביאר אגרת התשובה לאדמו"ר-הזקן, וממשיך בזה בשנת תש"ל – כך נכתב ברשימת פועליו של הרבי, שנדפסה בראש קובץ 'היום יום' [מהדורת תשמ"ב ואילך].

הפעם הראשונה שפתחה את ביאורי הרבי באגרת התשובה בשנת תשכ"ט הייתה בשבת פרשת וילך ו' תשרי. אז אמר הרבי (תורת מנחם – התוועדויות כרך נד עמ' 39):

יום השבת קשור עם ענין התשובה... ובפרט יום השבת שבעשרת-ימי-התשובה... ולכן הרי זה הזמן המתאים לביאר ענין באגרת התשובה.

הרבי ביאר בהרחבה מדוע הביא אדמו"ר הזקן בפרק א' של אגרת התשובה ארבעה פסוקים, ולא הסתפק באחד מהם; וכן, מדוע הביאם שלא כפי סדרם בתנ"ך.

בהתוועדות הבאה – ש"פ האזינו – הוסיף הרבי לביאר באותו נושא ודברים הקשורים בו, והקדים (שם עמ' 72): "מובן שרבינו הזקן לא יכתוב בתניא ענינים רק לתפארת המליצה חסו'שלום, ובודאי יש בזה כוונה עמוקה שנוגעת לכללות התוכן

אמירת תהילים

לפני תפילת ערבית אומרים תהילים. בשנים מסויימות, לאחר אמירת תהילים זו, החל כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לנגן "אבינו מלכנו"²¹.

עישון

מנהג ותיקין, שגם אלו שמעשנים כל השנה ומעשנים גם ביום-טוב – לא יעשנו בראש-השנה, גם לא בצניעה, וכלשון כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ: "וראוי הדבר אשר הבני-תורה ייזהרו בזה, וישפיעו גם על מכיריהם".

תפילת ערבית²²

לגבי ההוספות שבתפילות שבעשי"ת החל מראש-השנה: מי ששכח לומר בשמונה-עשרה את ההוספות שבאמצע הברכות (וזכרנו, מי כמורך, וכתוב, בספר) ונזכר קודם שהזכיר את השם שבחתימת הברכה, פסק אדה"ז ש"אומרים במקום שנזכר"²³.

ש"ץ קבוע ימשיך בתפקידו גם אם הוא בשנת האבלות (רח"ל).

אין כופלים 'לעילא' בקדישים של עשרת ימי תשובה (אלא בתפילת נעילה).

בסיום תפילת שמונה-עשרה אומרים 'עושה השלום' במרומיו, וכן בסיום הקדיש.

אחרי שמונה-עשרה: לדוד מזמור, קדיש-תתקבל, עלינו.

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב אמר, שהכוונה באמירת 'לדוד מזמור' היא כלי להשפעות גשמיות על כל השנה. לאחר אמירתו-עלידי כל הקהל, מסיים הש"ץ בקול את הפסוקים האחרונים ("שאו שערים

21. מאידך, בשנת תשד"מ לא ניגנו זאת לפני תפילת ערבית, ונתבאר הטעם בישיבת יום ב' דר"ה אז (התוועדויות' ח"א עמ' 26) כיוון שאין אומרים בתפילה זו 'אבינו מלכנו' בפועל, עיי"ש. ומאז לא היתה שנה דומה לחברתה, הן בתפילת ערבית והן בשאר התפילות. בשנת תשנ"ב ניגנו זאת רק קודם תפילת ערבית של היום השני ('אוצר מנהגי חב"ד' עמ' נח).

22. 'להעיר מהידוע ע"ד גודל הפלאות עבודתם של רבותינו נשיאינו בתפילת ערבית דליל א' דר"ה... ומזה מובן שמעין זה ושמין מנהג צ"ל גם אצל כאו"א מהחסידים" (התוועדויות תנש"א ח"ד עמ' 335 הערה 149).

23. סי' תקפ"ב ס"ו, ובמ"מ וציונים.

אין לובשים ה'קיטל', גם לא הש"ץ והתוקע¹⁶, אלא ביום-הכיפורים.

הדלקת נרות

מדליקים בזמן הנקוב בלוחות, כמו בערב שבת¹⁷. מי שלא הדליקה אז, תדליק בלילה לפני הסעודה (מאש הדולקת לפני החג).

גם הפעם מברכת אחרי ההדלקה¹⁸. הברכות בהדלקת הנרות: "להדליק נר של יום הזיכרון"¹⁹, ו"שהחינו".

איש המדליק, לא יברך²⁰ 'שהחינו'. יש להכין נר גדול (כמו נר נשמה) כדי שיהיה אפשר להדליק ממנו את נרות ליל ב' של ראש-השנה.

יום שני, ראש-השנה א' בתשרי תשע"ט

ליל א' דראש-השנה

עיקר עבודת ראש-השנה הוא בקבלת עול מלכות שמים, ולכן עבודת היום גם בגדולים ובעלי צורה – [היא] בעבודה הנראית כמו פשוטה: באמירת תהילים כל הזמן, ולמעט בשני לילות אלו ככל האפשרי, ולהיזהר מדברים בטלים עד קצה האחרון גם משיחות איזה שיהיו (כהעבד אשר אין לו זמן אף רגע לשבות ממלאכת אדונו, או כבן הטרוד בשמחת קבלת פני אביו).

16. כי לדעת אדה"ז (סי' תרי"ט) עיקר הטעם שלובשים קיטל "כדי להיות דוגמת מלאכי השרת", וזה שייך רק ביום-הכיפורים - 'המלך במסיבו' ח"א עמ' קטו.

17. הקדמת (בן) ה'דרישה' לטור יו"ד ח"א. מטה אפרים סי' תרכ"ה סל"ג. פסק הגאון בעל 'תורת חסד', וכן מוכח בלקוטי-שיחות כרך כד עמ' 297 הע' 69 – 'קיצור דיני נש"ק' עמ' לו.

18. ש"ע אדמו"ר הזקן סי' רסג ס"ח. ומלשונו משמע דה"ה כשמדליקין בלילה (וגם איש המדליק – קצות השלחן סי' עד בבדי השלחן ס"ק יט), ודלא כמ"ש במטה אפרים ובאלף למטה שם.

19. שם, מנהג בית רבנו, כמו בקידוש ובהפטרות - אג"ק ח"ו עמ' קכה. [בייחוד שהחינו – קיבלה עליה קדושת יו"ט, ואינה יכולה להתנות בזה, מובא מעירובין מב].

20. בירך 'שהחינו' בהדלקת הנרות, לא יברכנה שוב בקידוש – ספר-המנהגים עמ' 60.

פרקים היו, בעניין "יעקב חבל נחלתו". גם בליל שמחת תורה (קודם ההקפות) ביאר הרבי דברים באגרת התשובה פרקים ז"ח (ת"מ כרך נד עמ' 162).

כדי שהלימוד יהיה מתוך עריבות ("מיט א געשמאק") וכו' – מדברים על זה בהתוועדויות, כדי להוסיף תבלין בזה"ה התבטא הרבי ביום שמחת תורה (שם עמ' 191).

הרבי הסביר דברים בפרקים ט' וי"ד הן בכללות הן פרטיים.

בשבת בראשית ביאר הרבי ענין בפרק י"א באגרת התשובה, וכן מספר עניינים בפרקים נוספים ובתחילת וסיום האגרת. למעשה, ביאר הרבי במהלך חודש תשרי תשכ"ט את רובם ככולם של פרקי אגרת התשובה לפי הסדר מראש ועד סוף.

הרה"ג הרה"ח ר' חיים שלום שי' דייטש, שזכה להיות בתשרי תשכ"ט אצל הרבי, זוכר, כי הרבי הביע באחת השיחות את כוונתו לבאר את כל האיגרת במשך החודש.

גם לאחר חודש תשרי, המשיך הרבי במשך השנה כולה לומר ביאורים באגרת התשובה.

כך, למשל, ביו"ד שבט תשכ"ט (ת"מ כרך נה עמ' 224) אומר הרבי:

ובכל ענינים אלו נוגע ההוראה בפועל – כמדובר כמה פעמים בנוגע לקביעות עתים בלימוד אגרת התשובה, ועל דרך זה בנוגע לכללות ענין התשובה. . . שיעשו תשובה בגלגול זה, וכל זה מתוך שמחה וטוב לבב. . . והלימוד צריך להיות באופן ד"הפך בה והפך בה. . . טוב שעושה פירות...". וראה להלן התבטאויות נוספות במהלך השנה.

הרקע וניצני הפתיחה בשנת תשכ"ח

נחזור לתקופה הסמוכה למלחמת ששת הימים: הרבי הביע אכזבתו מהעובדה שהייתה 'עת רצון', שלא נוצלה כדבעי, לצאת ולקרוא ליהודים לשוב לצור מחצבתם (ראה 'אגרות קודש' כרך נד עמ' שפב; התקשרות גיליון א'ד). הרבי החליט להרים את הכפפה: כבר בכ"ף מנחם-אב תשכ"ח (תורת מנחם כרך נג עמ' 10).

תצלומי השער והעמודים הפותחים של 'אגרת התשובה' שהודפסה במהדורה מיוחדת, תשכ"ח

364 ואילך) הקדיש הרבי את שתי השיחות הראשונות לענין התשובה, ובהמשך ביאר בהרחבה את דעת הרמב"ם בענין התשובה וגם את דברי אדמו"ר הזקן באגרת התשובה כשהוא מקשר זאת לסיום מסכת יומא.

תקיעת שופר

היום אין תוקעים בשופר, ומי שלא הספיק להתלמד, יעשה זאת בחדר סגור.³

התרת נדרים

אחרי התפילה⁴ אומרים 'סדר התרת נדרים'⁵, במניין עשרה אנשים כשרים⁶ (ולכל הפחות צריך שיהיו לפני האומר שלושה).

מנהגים נוספים

* חידושי תורה - הוראת הרבי לכל כולל וישיבה, לפרסם לפחות פעמיים בשנה קובץ חידושי תורה (מהתלמידים ומחברי הכולל), לפני ר"ה ולפני חג הפסח.

* עורכים מגבית ומחלקים 'צורכי החג' לראש השנה ולכל חגי תשרי לזקוקים לזה (בדומה ל'מעוץ חיים' קודם חג הפסח)⁷.

* נוהגים לכתוב פ"נ (הנשואים) – כמובן בחגירת אבנט) עבורו ועבור בני-ביתו לבקשת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה. להניחו בין דפי מאמר, קונטרס וכו' של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, ולשלחו (אם באפשרי – בו ביום) על-מנת לקראותו על הציון שלו⁸.

נוהגים להשתטח על קברי צדיקים, והנמצאים בקירוב מקום משתטחים על ציון כ"ק אדמו"ר

3. השלמה לשו"ע אדה"ז ס"ו תקפא, במהדורה הישנה עמ' 1364, ובחדשה עמ' תסח.

4. לוח כולל-חב"ד, ובסידור אדה"ז: 'קודם חצות'.

5. בנוסח התרת נדרים, תיבת "בכולהו" נמשך לפניו – "לכן אני שואל ממעלתכם התרה בכולהו" (ולא "בכולהו אני מתחרט") כן אמרו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב (רשימות הרב לנדא, 'כפר חב"ד' גיליון 986 עמ' 35) והרבי (מראות-קודש ער"ה תשמ"ט), וכן הוא בסידור 'בית יעקב'. מאידך בסידור אוצר התפילות, וכן בסידור יעב"ץ הוצאת 'אשכול' נמשך לאחריו. בסידורינו מנוקד: "ולא יעשה שום רושם כלל" הש' בקמץ. ואולי הוא טה"ד.

6. בסידור הלשון "וטוב שיהיה עדה שלמה", ובספר-המנהגים ובלוח כולל-חב"ד – "ובעשרה". כנראה, לא הקפיד הרבי שהמתיר יאז מי שהותר לו כבר ('כפר חב"ד', גיליון 779 עמ' 138).

7. לקוטי-שיחות ח"י"ד עמ' 369.

8. ראה ספר-המנהגים ס"ע 95. ב'לוח השבוע' לג' תמוז, פורטו כמה מנהגים בקשר לכתיבת פ"נ. מספר הפקס שליך הציון: ohel@ohelchabad.org.1-718-723444 דוא"ל:

מהוריי"צ נ"ע וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו. מסתפריים⁹, וטובלים מחצות היום¹⁰ במקווה טהרה לכבוד החג.

* כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע נהג לקבל על עצמו הידור נוסף לפני כל ראש-השנה¹¹. וכהוראה כללית נאמר: "בכל ראש-השנה צריך כל אחד לקבל על עצמו זהירות יתרה [הידור] במצוות עשה, וזהירות בסייג של לא-תעשה, וזהירות יתרה בהנהגה טובה"¹².

משעה אחת קודם תפילת המנחה¹³ עד תפילת ערבית במוצאי ראש-השנה, ישקוד כל אחד ואחד באמירת תהילים לילה ויום.

הנוהגים לתת צדקה בכל יום, יתנו היום גם עבור שני ימי ראש-השנה.

לפנות ערב¹⁴ לובשים בגדים נאים וחשובים¹⁵, ויודעים שהקב"ה עושה לנו נס לשפטנו במידת הרחמים.

9. מדינא מותר גם אחר חצות, שו"ע אדה"ז סי' רנא ס"ד (אך הארי"ל היה נוהר – כל השנה – להסתפר קודם חצות דווקא, כפי-החיים שם ס"ק יט ומטה-אפרים סי' תקפ"א ס"ג. וכנראה למעשה אין מקפידין בזה, וצ"ע – ראה 'התקשרות' גיליון תרע"ו עמ' 14).

10. לקוטי-דיבורים ח"ג עמ' 865.

11. ספר-המנהגים עמ' 56. אמנם במקור הבא, וברוב המקורות שהובאו ב'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' קנג"ד מדובר בר"ה עצמו, ובחלקם – לאחריו.

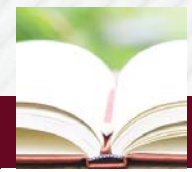
12. 'ספר המאמרים – קונטרסים' לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, ח"א עמ' קלב (ושם: "זהירות יתירה במצוות עשה [בלקו"ש דלהלן: בהידור מ"ע], וזהירות בסייג של לא-תעשה [בתורת מנחם ח"ד עמ' 32: בזהירות יתירה מל"ת], וזהירות יתירה [בתורת מנחם שם: הוספה] בהנהגה טובה"). לקוטי-שיחות חלק ב עמ' 348.

13. אודות תוכן ההתבוננות שצ"ל בתפילה זו, ראה ספר המאמרים תש"ג ס"ע 41.

14. בער"ה סמוך לכניסת החג, נהגו רבותינו נשיאנו להיכנס ולשוחח זמן-מה עם זוגתם הרבנית.

אצלם היה הדבר 'בדוגמא של מעלה' כיוון שבר"ה היא הנסירה ובניין המלכות (שיחות קודש תשל"ה ח"א עמ' 4). וההוראה בעבודה הרוחנית לכאן-היא, שאצל כל אחד ואחד מישראל יש לא רק הענין ד'משפיע' אלא גם הענין ד'מקבל' – קבלת עול, ובפשטות יותר – שצריך להתמסר להפצת המעיינות וחיווק נשי ובנות ישראל (תורת מנחם התוועדויות ח"כ עמ' 270).

15. לוח כולל-חב"ד.

הלכות ומנהגי חב"ד

הדפסה מיוחדת של אגרת התשובה

בשלהי חודש אלול תשכ"ח הודפסה מהדורה מיוחדת של אגרת התשובה בחוברת בפני עצמה. מהדורה זו נסקרה בספר "תורת חב"ד - ביבליוגרפיה" (קה"ת תשמ"ב) בעריכת הרב יהושע מונדשיין (ז"ל) עמ' 154:

דפוס צילום מ'אגרת התשובה' שב'תניא' הוצאת 'קהת', בתוספת: א) הגהות מכ"ק אדמו"ר מ"צמח צדק" ... ב) לוח התיקון... ג) הערות וביאורים לאגרת התשובה מכ"ק אדמו"ר שליט"א.

ב'הקדשה' שבחוברת נכתב: לזיכרון כבוד אמו הצדקנית הרבנית מרת חנה... נדפס ספר זה על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש.

לפי דברי הרב חודקוב, הודפסו בני. שתי מהדורות: אחת - בגודל הרגיל והשנייה בפורמט כיס (זו שבגודל הרגיל תוארה (ב'תורת חב"ד') שם באות ה' וכיס - באות ו').

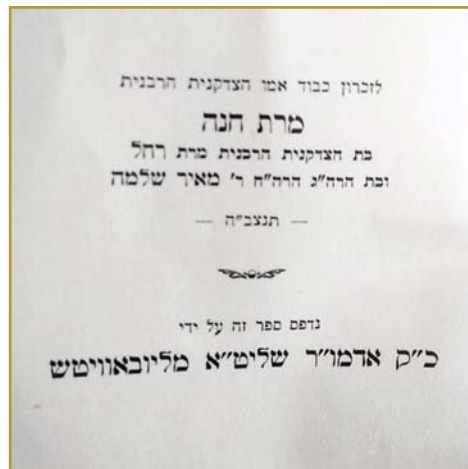
סיפור מעניין ממנו אנו למדים על עיכוב מסוים בהדפסה מופיע ביומנו של הרה"ת ר' מנחם מענדל שי' וולף (אז ב-770), שם כתוב לאמור: "יום ד' כ"ח אלול... אחרי מעריב... אד"ש יוצא ומודיע להרב חדקוב שמאחר והדפיסו בשני מהדורות את 'אגרת התשובה', שילמדו בינתיים מהעותק שלו - כי עדיין לא הגיעו הנדפסים".

ההדפסה בארץ הקודש

בכ"ה אלול תשכ"ח (ימי תמימים' כרך ד' עמ' 121-122) כתב הרב חודקוב לרב אפרים וולף: "על פי הוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א הדפסנו כאן, בחוברת בפני עצמה, את אגרת התשובה אשר לרבינו הזקן (עם הוספות), בכדי להפיצו באופן הכי מקסימלי וכו'. ויש יש לעשות בארץ הקודש תבנה וזכותו".

"ולכן יש להדפיס מודעות בעיתונות על-דבר ההדפסה ואיפה יכולים להשיגה וכו' וכו' (דוגמא ממודעה שלנו מצורפת-בוזה).

"בהנוגע להמחיר, יש לקבוע מחיר היותר זול, היינו רק מה שצריכים לקחת שלא יהא בחינם. ואל

למעשה, נושא התשובה היה הבריח התיכון של ההתוועדות.

בשתי השבתות שלאחר מכן, ש"פ עקב וש"פ ראה תשכ"ח, המשיך הרבי להשלים את ביאור הדברים בעניין התשובה שהחל לבאר בכ"ף מנחם-אב.

גם במכתב כללי של ימי הסליחות תשכ"ח עוסק הרבי בהכתרת המלך בראש השנה, המחייבת שיעבוד כל הכוחות. מבאר את ההבדל בין קבלת עול שבכל יום לקב"ע שבראש השנה, הקדמת עבודת התשובה וכיצד גם בזמנינו ניתן להגיע לקבלת עול (תורת מנחם אגרות-מלך כרך א' עמודים סא-סז).

שבת-קודש, פרשת ניצבים כ"ח באלול

תפילת שחרית

גם בשבת זו אומרים בבוקר את כל התהילים, אף-על-פי שאין מברכים את החודש. לשביעי, וכן למפטיר, מתחילים: "ראה, נתתי לפניך..."

הפטרה: "שוש אשיש".

אין מברכים החודש

הבעש"ט אמר שבשבת זו הקב"ה בעצמו מברך את החודש השביעי, המושבע והמשביע ברוב טוב לבית ישראל על כל השנה, ובכוח זה ישראל מברכים את החודשים י"א פעמים בשנה.

אומרים 'אב הרחמים'.

אחרי התפילה - התוועדות בבית-הכנסת, כבכל שבת מברכים.

בשבת שלפני ראש-השנה יש להתחיל בשבת עצמה בצדקה באופן המותר בשבת, על-ידי צדקה של מאכל ומשקה ['לחיים'] או על-ידי צדקה רוחנית, כמו נתינת עצה טובה ועל-אחת-כמה וכמה לימוד תורה, ועוד וגם זה עיקר - קבלת החלטת טובה [כולל הסכום!] שתיכף ומיד לאחר השבת יקיים... [נתינת מומון בפועל, להפריש לעצמו וליתנו לעני או לגבאי בבוקר].

תפילת מנחה

היום אומרים 'צדקתך'.

פרקי-אבות, פרקים ה'ו.

יום ראשון

כ"ט באלול, ערב ראש-השנה

מוצאי שבת:

אין אומרים 'זיהי נועם', 'זאתה קדוש'.

תחנון ואבלות

הלילה, בקריאת-שמע שעל-המיטה, אם אומרים אותה לאחר חצות הלילה - אומרים תחנון¹.

אבל בתוך שבעה מותר לו ללכת היום לבית-הכנסת לאמירת הסליחות, וכן להתפלל עם הציבור.

בסליחות אומרים תחנון (=ידוי) אפילו לאחר עלות-השחר, אבל לא בתפילה.

סליחות

בפיט 'מרובים צרכי עמך', בסליחות נוסח ליטא הנוסח הוא 'ותיטיב לנו הכתיבה והחתימה'², וכך תוקן בכתב-יד באחת מהוצאות קה"ת הראשונות, ולכאורה נכון הוא.

בפיט "שלוש-עשרה מידות" יש כמה וכמה שינויים שתוקנו ב'סליחות' בהוצאות האחרונות (מוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו):

את הקטע "אל תבוא במשפט עמנו" אומרים חזן וקהל פסוק בפסוק.

את הפסוקים "אל תבוא", "והוא ישפוט", נפוץ לאומרים יחד כפסוק אחד.

1. ע"פ סידור אדה"ז, לפני 'למנצח... יענך'.

2. כגון בסליחות קודש הלולים' הוצאת לוינאפשטיין, ירושלים תשכ"ה. וייתכן שאצלנו נעתק (בתחילה - צולם) מתפילת נעילה, ששם מבקשים רק חתימה, ולא שמו לב לתקן, גם לא בהוצאה החדשה דארה"ק. וע"ע בסליחות 'יסוד מלכות' שנשאר בנוסח זה, וביאורו.

לעיון במראי המקומות ובהרחבות במלואם - ספר 'הלכות ומנהגי חב"ד ליום ולמעגל השנה' מאת הרב יוסף-שמחה גינזבורג

הצטרפו לצבא, היו שלוחים! הרב שניאור זלמן גורליק,

שליח הרבי ומנהל בית חב"ד המרכזי בבאר שבע

יש שזכו להיות שלוחים של הרבי עשרים וארבע שעות ביממה. אבל הרבי דורש לגלות אצל כל יהודי את התפקיד והאחריות להיות שליח, ולהגיד: "הנני רבי! אני מוכן למה שצריך אותי כעת."

במקום ולומר לו: "הנני, אני מוכן לשעה בשבוע. מה שצריך - אני כאן!". כל חסיד יכול להצטרף לצבא השלוחים של הרבי, ולפעול בתיאום כחלק ממערכה כוללת, שכן אם לא - אפשר להחטיא חלילה את המטרה.

באותה התוועדות (וישלה מ"ז) מוסיף הרבי, שתפקיד השלוחים להיות גם בבחינת "משלח", ולהוציא עוד שלוחים בבחינת "שליח עושה שליח", שכן כשם שהמשלח אינו יכול להגיע לכל מקום, וממנה "שלוחו של אדם כמותו", גם ה"שלוחו" אינו יכול להגיע לכל יהודי בעירו, ועליו למנות שלוחים נוספים; לעורר את כל אחד ואחת מהקהילה, מאנ"ש והמקורבים, שיהיו שלוחים וייקחו חלק במשימה של הכנת העולם לגילוי המשיח.

בהתוועדות פרשת חיי שרה תשמ"ז הרבי גילה חידוש נפלא, שבדורנו כל אחד הוא שליח: "ולכן, **צו השעה** - ע"פ הוראת נשיא דורנו, אשר, "גלה סודו אל עבדיו הנביאים" - **שכל אחד ואחת, איש ואשה, מאנשי ונשי הדור, ימסור את עצמו להיות "שלוחו" של נשיא הדור, לעסוק בהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות הוצה!"** (התוועדות תשמ"ז, א, עמ' 542).

אם נדייק בדברים, הרבי אינו אומר רק "תעשו פעילות להפצת תורה ויהדות", אלא, "היו שלוחים!". מהו 'שליח'? בהתוועדות שבת וישלח תשמ"ז מבאר הרבי, ששליח הוא מי "שיוצא מעצמו", מהרגילות שלו. כמו שכתוב על אברהם אבינו: "לך לך מארצך וממולדתך... אל הארץ אשר אראך".

גם לפני כן עסק אברהם אבינו בקידוש שם שמים, אבל ברגע שנצטווה "לך לך!", הפך לשליח של הקב"ה, ו"שלוחו של אדם כמותו". מעתה, מעשיו לא היו "בכוח הנבואה", אלא "בכוח הבורא". אפילו לא נאמר לו מה עליו לעשות, רק "לך לך". אתה שליח! הוראות תקבל בהמשך.

זכורני שבאחד מכינוסי השלוחים נשא דברים שליח צעיר, שהחל לפעול במסגרת "שלוחי תורה", ואמר, שעבודתו מוכיחה שהגאולה קרבה. שכן, מה יעשו השלוחים כשיבוא המשיח: יניחו תפילין? יחלקו נרות שבת? - הרי לא יהיה צורך בזה. אלא ילמדו תורה!

ישבתי על יד הרב ליפא קורצוויל, מנהל סניף צאגו"ח בנחלת הריחב"ד, והוא פנה אליי בסערה ואמר: "מה יעשו השלוחים כשיבוא המשיח? הם יעשו מה שיגידו להם לעשות!".

באותו רגע הבנתי שזו הגדרת השליחות: לעשות מה שיוורו לך לעשות. זו נקודת הביטול אל המשלח, ואז הוא זוכה להיות בדרגת שלוחו של אדם כמותו, ועד כמותו "ממש".

יש מי שזכו להיות שלוחים של הרבי 24 שעות ביממה, אבל הרבי דורש לגלות אצל כל יהודי את התפקיד והאחריות להיות שליח, אפילו לשעה אחת. להגיד: "הנני, רבי! אני מוכן למה שצריך אותי כעת!". ברוך ה', זכינו ושלוחי הרבי - בתי חב"ד פרוסים בכל הארץ, בכל עיר ועיירה, יישבו קטן כגדול. כל אחד יכול וצריך לאמץ לו מקום לשליחות, להגיע לשליח

מיוחדת. ותקוטי חזקה שיכלול בפעולות ההפצה שלו גם הפצת לימוד זה, וכמובן לימוד המביא לידי מעשה כי מעשה עיקר.

מספר ימים קודם לכן, בז' מרחשון כותב הרבי לאחד מאנ"ש באוסטרליה (שם עמ' יא):

שגם הוא משתתף בהפצת לימוד אגרת התשובה לרבנו הזקן שהו"ל [=שהוצאנו לאור] זה עתה בחוברת בפני עצמה וכו' בכדי להגדיל ההפצה, וזכות הרבים מסייעת.

הרבי עוסק בלהט באגרת התשובה

ב'יחידות' של הרב זלמן גוראריה - בחורף תשכ"ט (אור לכ"ף מרחשון) - תבע הרבי הרבה אודות אגרת התשובה.

בין המתנות שהוענקו לרבי במלאת ארבעים שנה לנישואיו (י"ד כסלו תרפ"ט-תשכ"ט), היה לימוד "אגרת התשובה" - ראה 'מי מלך' כרך א' עמודים 309-311 והרבי שיבח זאת.

הוראה מיוחדת ב'יחידות' הרב אפרים וולף בכסלו-טבת תשכ"ט ('מי תמימים' כרך ח' עמ' 417), מסר לו הרבי מס' 'אגרת התשובה' עבור בית הכנסת 'צמח צדק' שילמדו בו שם.

כשמר שז"ר הזכיר בנאומו בחגיגת י"ט כסלו בכפר חב"ד את לימוד אגרת התשובה, ביקש הרבי שימסרו לו את תודתו על כך ('מי תמימים' כרך ח' עמ' 417).

לסופר מר אליעזר שטיינמן כתב בכ' דראש חודש אדר תשכ"ט (שם עמ' ק):

נוסף על מבצע תפילין קאך איך זיך [=עוסק אני בלהט] גם-כן בלימוד אגרת התשובה לרבנו הזקן ומה טוב אם גם לזה יקדיש מאמרו וזכות הרבים מסייעתו.

מתשובה - לגאולה!

כיון שבתשובה ישנם כמה מדריגות שאין בנקל כל כך להגיע אליהם.. הנה עליידי לימוד "אגרת התשובה" - "הלכות תשובה" כפי שנתבארו בתורה-שבכתב של פנימיות התורה - הרי זה

בינתו אשען. כמה להדפיס ובאיזה גודל - יחליט על אתר.

"בחבילה בפני-עצמה שולחים לו טופס מהנ"ל ויש להדפיסו כמו שהוא, ביחד עם ההקדשה שנדפסה שם וכו'.

"באם יעלה בידנו, נשלח לו גם הצילומים מהם נדפס כאן. כמובן שיש להזדרז הן בהדפסה והן בפרסומת, בזריות הכי גדולה וכו'. בטח יודיענו מהנעשה בזה, ות"ח מראש. בברכת כל-טוב-סלה, וכתיה-וחתימה-טובה, הרב ח.מ.א. חדקוב".

בג' תשרי תשכ"ט כותב הרב וולף לרב חדקוב ('ימי תמימים' שם עמ' 146):

"הריני לאשר קבלת המכתב בדבר הדפסת אגרת התשובה, מיד עם קבלת האגרת התשובה מכס נדפיסם ונשתדל להפיצם".

אמנם לפועל נזדרזו והדפיסו כבר מהדורת כיס מיד, כפי שדיווח ב"ב תשרי (שם עמ' 149): "הצילומים של אגרת התשובה [הגיעו] אחר יום-כיפור, אולם אצל ר' חנוך שי' גליצנשטיין הי' מונח אגרת התשובה בפורמט קטן שקיבל מידידו בארה"ב, לקחנו זאת והדפסנו את זה, והצלחנו ב"ה לסיים ההדפסה בערב יום כיפור אחר הצהריים, ובכפר חב"ד ובלוד היו אגרת התשובה מהדפסה זו. עתה נדפיס אי"ה גם את הפורמט גדול".

(הרבי אף השתתף בעלויות ההדפסה. ראה 'מי תמימים' כרך ח' עמ' 416).

מטרת ההדפסה

ביום שמחת תורה תשכ"ט (תר"מ חלק נ"ד עמ' 190) ציין הרבי, ש'אגרת התשובה' הודפסה מחדש על מנת שילמדוה. גם אלה שכבר למדוה כמה פעמים ואפילו פעמים רבות (כמאה פעמים ואחת) וירבו כמותם בישראל, הרי עדיין יכולים להוסיף בזה, ובאופן ד"חדשים".

בי"ג מרחשון תשכ"ט (אגרות-קודש כרך כו עמ' יב) כותב הרבי לאישיות חשובה:

בודאי ידוע לו כי הו"ל [=הוצאנו לאור] בהוצאה מיוחדת אגרת התשובה לרבנו הזקן בקשר עם התעמולה להפיץ לימוד חלק זה של התניא קדישא, וכן הו"ל [=הוצאנו לאור את] התרגום האנגלי של אגרת התשובה גם כן בהוצאה

זו טובתך בהיים!

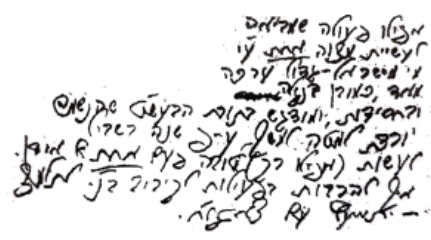
"...נשיא אמיתי אינו רק דואג לטובת הצבור והכלל, אלא הוא "בורר לכל אחד ואחד חלק הגון", הנשיא "מכניס" את עצמו במצבו של איש פרטי זה, מעריך תכונותיו וכו', ובורר חלק שהוא הגון אליו, היינו לא רק מה שהוא "הגון" בכלל, אלא שהוא הגון בשבילו. וכן הוא גם כאשר נשיא אמיתי מטיל על אדם תפקיד מיוחד, אין זה רק בשביל טובת הכלל (כדי שימולא התפקיד שהטיל הקב"ה על כלל מסויים זה), אלא זוהי גם טובתו הפרטית. ובנוגע אלינו: כ"ק מו"ח אדמו"ר, נשיא הדור, הורה באופן ברור, ו"בירר" לכאורה מאתנו דרך סלולה ורחבה, שבימינו חייב כאו"א לעסוק בהפצת היהדות והיוזק היהדות (כולל - הפצת מעינות תורת החסידות הוצה). ואם עולה בדעתו של אדם: מה לו ול"חוצה", והלא טוב לו להסגר בד' אמות של תורה ותפלה כו' ולעלות ולשגשג בתורה ועבודה - הנה עליו לידע, שאין הפירוש שהעסק שלו בהפצת היהדות היא רק חובת השעה בלבד מצד מצב הדור, ואשר מוותרים על טובתו הפרטית בשביל תועלת הרבים, אלא זוהי טובתו הפרטית ו"חלק הגון" שלו, שהעמידו על חלק היפה ומתחנן "ובחרת בהיים" - "את זה ברור לך".

(לקוטי שיחות חלק ל"ג, פרשת מטעי, שיחה א)

בעל תוקע, בעל קורא, בעל תפילה "כבד את ה' מגרונוך"

טובה אחת!

אפילו פעולה שמביאה לעשיית מצוה אחת ע"י מי מירא - גדול ערכה מאוד, כמובן בנגלה ובחסידות, ומודגש בתורת הבעש"ט שהנשמה יורדת למטה למשך ע' פ' שנה בשביל לעשות (אפילו רק) טובה פעם אחת א אידן [=ליהודי]. איך להרבות בפעילות לקירוב בני ישראל לתורה ומצוות - יתייעץ עם צאג"ח.

את שנת תשע"ט פותחים בתנופה:
חודש החגים מושבע ב'מבצעים', והשלוחים ומנהלי בתי חב"ד בארה"ק פונים אליכם בקריאה של חיבה: הטו שכם, וטלו חלק בפעילות:
למרכז צאג"ח הגיעו פניות רבות ממאות מבתי חב"ד בכל רחבי הארץ, הזקוקים לעזרתכם.
להתנדבות באחד מבתי חב"ד באזור מגוריך:
054-5218688 (אריה).
ניתן גם למלא את הטופס המקוון: <http://bit.ly/shofar79>
בברכת כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה, אגף המבצעים שבצאג"ח

"כאליו" עסקו בעבודת התשובה ככל המדריגות המבוארים באגרת התשובה.

וכיון שישנו פסקידין בתורה "תלמוד מביא לידי מעשה, הרי הלימוד יביא לכל המדריגות שבתשובה בפועל... ועלידייזה הנה - כפסק רז"ל - "מיד הן נגאלין"...

דברים אלו, שהשמיע הרבי במהלך יום ב' דחג הסוכות תשכ"ט (תו"מ כרך נד עמ' 116-117), הם אולי המטרה העיקרית שהרבי כיוון בנושא "אגרת התשובה".

ובהתוועדות י"ט כסלו (תו"מ כרך נה עמ' 42):

כיון שהגאולה העתידה בביאת המשיח היא ע"י תשובה.. הנה כאן המקום להזכיר אודות המדובר בנוגע ללימוד אגרת התשובה.

וחזר על נקודה זו בש"פ וישב (שם עמ' 86) שע"י העסק ב"תורת התשובה" - שזהו תוכן לימוד אגרת התשובה, פועלים את הגאולה ע"י משיח צדקנו, כי, כאשר ישראל עושין תשובה, "מיד הן נגאלין".

חידושו של רבינו הזקן - עשיית בעלייתתשובה עילאה.

כך הגדיר הרבי בש"פ וישב שם עמ' 72-73 ה"הדרן" (על מסכת יומא) שאמר הרבי בי"ט כסלו נסוב על תורה תפילה ותשובה וכו'.

כמעט מדי התוועדות

הנה אוסף ביטויים על איגרת התשובה ממהלך השנים:

- "רגיל לאחרונה לבאר ענין ב'אגרת התשובה' (ש"פ ויגש - ח"ה עמ' 130) "לאחרונה נהוג ללמוד אגרת התשובה - כפי שנתחדש בשנה האחרונה לגבי השנים הקודמות" (שם עמ' 153) "כאן המקום לבאר... גם ענין באגרת התשובה כרגיל" (שם עמ' טוב) "רגיל בהתוועדויות בתקופה האחרונה לבאר ענין באגרת התשובה (שם עמ' 345) "כרגיל בהתוועדויות האחרונות מבארים ענין באגרת התשובה" (ש"פ במדבר - ח"ו עמ' 201) "כנהוג בזמן האחרון - יתבאר עתה ענין באגרת התשובה" (שם עמ' 307) "בנוגע למנהג ללמוד ענין באגרת התשובה" (ח"ז עמ' 177) "כרגיל לבאר ענין באגרת התשובה" (שם עמ' 225)

"בנוגע ללימוד ענין באגרת התשובה (שם עמ' 289) "נהוג לאחרונה ללמוד ענין באגרת התשובה, ובודאי.. כחודש אלול, ובפרט ביום השבת.. בשבת שבחודש אלול (שם עמ' 318). לאחר השיחה הכריז כ"ק אדמו"ר שליט"א שבאגרת התשובה אוחזים כעת בפרק ה'" (שם עמ' 345). רגיל ללמוד ענין באגרת התשובה" (כרך סא עמ' 233).

באגרת התשובה אוחזים בפרק י"א - "א געשמאקער פרק" [=פרק ערב] "שככל שמעיינים בו יותר, מוצאים בו יותר ויותר.

כך התבטא הרבי בש"פ אחרי תש"ל (תו"מ כרך ס' עמ' 194).

אפילו בפורים תשכ"ט (כרך נה עמ' 340), ביאר הרבי ענין באגרת התשובה הקשור לפורים - דבר הקשר בולט בגלוי ולא רק ברמז: "וכמ"ש במגילת אסתר".

"ככל שילמדו ימצאו ריבוי ענינים עד אין סוף" התבטא הרבי לגבי הענינים באגרת התשובה שהוא מתעכב עליהם לבארם - בהתוועדות שבת בראשית (עמ' 250).

והרי ידוע גודל הדיוק של רבינו הזקן בספר התניא אפילו בנוגע לאות אחת. . וכלישכן בנוגע לענין שלם שהוא בודאי בתכלית הדיוק. ובפרט כשמדובר באגרת התשובה שנדפסה מכתבידי-קודשו של רבינו הזקן, בוודאי שכל הענינים הם בתכלית הדיוק.

בש"פ ויצא (שם עמ' 305) הקדים הרבי:

בנוגע ללימוד אגרת התשובה (כנהוג לאחרונה) - וכמדובר כמה פעמים שיש בזה גם כמה וכמה ענינים בנגלה דתורה, וכל תיבה ואות הם בדיוק כולל גם תיבת "וכו".

הרבי קובע (שם עמ' 314), שבענין שאדמו"ר הזקן לא רצה להכריע בו בצורה ברורה - רמזו בתיבת "וכו".

בש"פ אחרי תש"ל (כרך ס' עמ' 195) אומר הרבי:

באגרת התשובה - יש קבלה וחסידות וגם נגלה. . באופן גלוי יותר מאשר בכל ספר התניא, ולכן יש מקום לדייק באגרת התשובה יותר מאשר בכל ספר התניא.

כל מה שאתה צריך ל'מבצעים'!
הירשם כעת ל'אגף המבצעים', וקבל גישה לחומרים על חודש החגים ולכל השנה:

Mivtzaim.co.il
בשנת תשע"ט, אנ"ש יוצאים ל'מבצעים'

אגף המבצעים
להביא לימות המשיח

צעיורי אגודת חב"ד

כל הלב לכל אחד

ארבע מידות בתלמידים

ארבע מידות בתלמידים - מהר לשמוע ומהר לאבד, יצא שכרו בהפסדו; קשה לשמוע וקשה לאבד, יצא הפסדו בשכרו; מהר לשמוע וקשה לאבד, זה חלק טוב; קשה לשמוע ומהר לאבד, זה חלק רע (פרק ה, משנה יב)

את לימודו כדי שלא ישכחנו.

קשה לשמוע - המלמד עלול לחשוב שתלמיד כזה חבל על הזמן המושקע בו, ועדיף לו להקדיש את כל זמנו ומרצו לתלמידים אחרים. על כך אומרת המשנה, שעל המלמד לבדוק את כוח הזיכרון של התלמיד, ואם הוא "קשה לאבד", הרי יצא הפסדו בשכרו.

מהר לשמוע וקשה לאבד - כאשר יש למלמד תלמיד מצטיין, אין לו להתגאות בכך, שכן זה חלק טוב - כישרונותיו הברוכים של התלמיד הם 'חלק' שניתן לו מלמעלה, ואינם תוצאה של פעולות המלמד.

קשה לשמוע ומהר לאבד - גם כאשר יש לו תלמיד גרוע ביותר, אסור להתייחס ממנו ולהניחו לנפשו, שכן "זה חלק רע", התלמיד אינו אשם בכך שקבל 'חלק' כזה מן השמים. לכן יש לעזור לו לפתח ולשפר את כושר שכלו.

מהר לשמוע ומהר לאבד - עליו לדעת שהיות ש"יצא שכרו בהפסדו", שומה עליו לחזור תמיד על לימודו.

קשה לשמוע וקשה לאבד - אין לו ליפול ברוחו בגלל היותו "קשה לשמוע", בידעו ש"יצא הפסדו בשכרו".

מהר לשמוע וקשה לאבד - אין לא להתגאות בכך, שהרי זה "חלק טוב", כנ"ל.

קשה לשמוע ומהר לאבד - אין לו להתייחס, בידעו שזהו "חלק רע", שניתן לו מלמעלה כדי שישנה מצב זה על-ידי עמל ויגיעה.

(מהתוועדות שבת-קודש פרשת במדבר ה'תשד"מ - בלתי מוגה. התוועדות תשד"מ כרך ג, עמ' 1806)

פירוש רבינו עובדיה מברטנורא:

מהר לשמוע ומהר לאבד יצא שכרו בהפסדו - דמאחר ששוכח מה שלומד, מה הנאה יש במה שהוא מהר לשמוע; נמצא הפסדו גדול משכרו. קשה לשמוע וקשה לאבד יצא הפסדו בשכרו - שמידה טובה שיש בו, יתירה על המידה הנפסדת, הואיל ומה ששמע אחר הקושי הוא זוכר ואינו שוכח. ונפקא-מינה, שאם יש לפנינו שני תלמידים ואין לנו לספק מזון אלא לאחד מהם, נקדים הקשה לאבד על המהר לשמוע. זה חלק רע - לא הווה שייך למתני הכא חסיד או רשע, שאין זה דבר התלוי בבחירתו של אדם, אלא חיסרון שהיה בו מעיקר ברייתו.

פירוש כ"ק אדמו"ר:

השאלות במשנתנו: א) מה מחדש התנא, והרי כל מלמד יודע שיש סוגים שונים בתלמידים? ב) מהי ההוראה מענין זה במידת החסידות? ג) הדיוק "חלק טוב... חלק רע", ולא "מידה טובה... מידה רעה" וכיוצא בזה.

והביאור: חיוב הלימוד עם תלמידים על-פי דין ("ושיננתם לבניך, אלו התלמידים") אינו אלא ללמוד עמם תורה, אבל אין כל חיוב להתעניין בכישרונותיו של התלמיד ולתקן את הדרוש תיקון. אולם מצד מידת חסידות על המלמד להתעניין בתכונותיו של התלמיד ולהשתדל לעזור לו גם בזה.

מהר לשמוע - כאשר התלמיד קולט ומבין בקלות את הדבר הנלמד, אין המלמד רשאי להסתפק בכך, אלא עליו להתעניין במצבו של התלמיד לאחרי הלימוד; ואם התלמיד "מהר לאבד", כך שיצא שכרו בהפסדו, עליו לוודא שהתלמיד יחזור

ייסוד שיעורים ללימוד אגרת התשובה

הרבי לא הסתפק בהתעוררות לעצם הלימוד באגרת התשובה אלא הוסף לדרוש גם ייסוד שיעורי לימוד ברבים באגרת התשובה.

בשבת חול המועד סוכות תשכ"ט (שם עמ' 148) אמר הרבי:

בהמשך להמדובר לאחרונה אודות לימוד אגרת התשובה, הי' מן הראוי שיקבעו שיעורים ללימוד אגרת-התשובה ולשגן בעל-פה וכו'...

ולהעיר שמעבר לים קבעו שיעורים ללימוד אגרת התשובה וא"כ כאן בוודאי צריכים לעשות כן...

גם ב"יחידות כללית" לאנ"ש כפר חב"ד שהתקיימה ביום ראשון כ"ח תשרי תשכ"ט עורר הרבי על ייסוד שיעורי תורה בכפר, ובין השאר אמר (תורת מנחם - התוועדות חלק נד עמוד 260):

...וכיון שדובר רבות - ובעזרת השם יתברך ימשיכו לדבר - אודות אגרת התשובה של רבינו הזקן, יש להשתדל שבין השיעורים הנלמדים ברבים [בכפר חב"ד] יתקיימו מזמן לזמן שיעורים ברבים גם באגרת התשובה.

על אחד מהשיעורים שהתייסדו אנו קוראים במכתבו של הרה"ח ר' דוד שי' פישר ממוצאי ש"פ חיי שרה תשכ"ט, בו הוא מוסיף ומספר לעמיתו חותני הרה"ג הרה"ח ר' טובי' שי' בלוי:

אגב, קבעו כאן כמה קביעות ללימוד ברבים באגרת התשובה. וביחוד יש לציין הקביעות כאן בליל שבת-קודש אחר תפילת ערבית שר' יואל החוזר [= הרה"ח ר' יואל הכהן שי' כהן] חוזר ברבים בעת הלימוד ביאורי אדמו"ר שליט"א על אגרת התשובה מלוקט מהתוועדות לאחרונה.

וראה עוד 'התקשרות' גליון קסו (פרשת נצבים וילך תשנ"ז) עמודים 13-15.

"עכשיו צריכה להיות העבודה מתוך שמחה, וכן בנוגע לעבודת התשובה - תשובה עילאה שהיא בשמחה", כך קבע הרבי בש"פ בשלח תשכ"ט (ת"מ חנ"ה עמ' 250).

שאלת הרבי בפרסום ראשון

המשפיע הרה"ג הרה"ח ר' חיים שלום שי' דייטש זכה לשהות בחצרות קדשנו בתשרי תשכ"ט.

הרב דייטש זוכר באופן ברור שיחה של הרבי בהתוועדות מאותו חודש תשרי ובה שאל הרבי כדלהלן:

בפרק ז' שבאגרת התשובה מבאר אדמו"ר הזקן שיש ב' דרכים להגיע לתשובה תתאה: הא', לעורר רחמים העליונים והב', לבטש ולהכניע הקליפה.

לאחרי שמבאר בארוכה האופן הב' - ממשיך בריש פרק ח' ש"אחרי העמקת הדעת בכהנ"ל תקבע בלבו כו' ובזה יעורר רחמים העליונים".

הרבי שאל אז שבתחלה אומר אדמו"ר הזקן שהם ב' דרכים ולאחר מכן אומר שגם על ידי הדרך הב' ("אחרי העמקת הדעת בכהנ"ל") יגיע לרחמים ("יעורר רחמים העליונים") שהוא בעצם אופן הא'.

גם לאחר חיפוש יסודי לא מצאנו את הדברים האמורים בשיחות הנדפסות מתשרי תשכ"ט.

פתרון התעלומה נעוץ, כנראה, בכך שבשיחת ליל שמח"ת תשכ"ט מצויין ב"תורת מנחם" חלק נד עמוד 162 בהערה 97:

"ברשימת ההנחה צויין: ביאור על אגרת התשובה פרקים ז.ח. אך לעת עתה מצאנו רק..."

כיון שהשאלה האמורה היא אכן מהפרקים ז.ח מסתבר שהיא היא היתה השאלה בשיחה שלא הגיעה לידינו.

יודעי תרועה

הרה"ק רבי חיים אברהם, בנו של אדמו"ר הזקן, היה בא לעת זקנתו אל אדמו"ר הצמח צדק לשמוע תקיעת שופר, אף שהדבר עלה לו בטרחה מרובה.

שאלו אותו, מדוע הוא מטריח את עצמו כל כך, והלא ניתן לסדר מנין אצלו.

ענה רבי חיים אברהם:

כתיב (תהילים פט, טז): "אשרי העם יודעי תרועה". "תוקעי תרועה" לא נאמר, אלא "יודעי תרועה" (התמים חוברת ח' ע' ט [שפא, ב] ואילך).

סיפור של רבותינו נשיאינו מדויק ביותר, וגם דבר הנראה לכאורה כמליצה סתם, מיוסד במאמר רז"ל או בלשון הכתוב, ולכל עניין יש מקור, או בנגלה או בפנימיות התורה.

וכפי שרואים בסיפור זה:

כשקוראים את הסיפור ברשימות כ"ק מו"ח אדמו"ר, אפשר לחשוב שדיוק זה בלשון הכתוב היה המצאה של הרה"ק רבי חיים אברהם; אבל באמת מפורש הדבר בזהר (ח"ג יח, ב, וראה גם סה"מ תש"ג ס"ע 190): "אשרי העם יודעי תרועה, יודעי ולא תוקעי".

והנה, בזהר שם ממשיך: "בהאי יומא (ראש השנה) בעי עמא לאסתכלא בבר נש שלים מכלא דידע ארחוי דמלכא קדישא, דידע ביקרא דמלכא... בכוונה דליבא בחכמתא ברעותא בשלימו", ולכן נאמר "יודעי", היות שהבעל תוקע צריך לדעת כל ענינים אלו.

ולפי זה יובן הסיפור בטוב טעם ("געשמאק") יותר. דהנה, לכאורה יש לשאול: הרי גם הרה"ק רבי חיים אברהם שמע את הדרושים שביארו את התוכן של תקיעת שופר מאביו, אדמו"ר הזקן, ומה הי' יתרונן של הצמח צדק? ומה גם שהי' בנו, והרי השפעות האב אל הבן הם באופן מיוחד ("א סאך טיפער"). אך על פי פירוש הזהר ב"יודעי תרועה" הרי זה מובן.

ובפרט על פי הסברו של אאמו"ר (לקולו"צ לזהר ע' קפה) דידע ארחוי דמלכא – דעת תחתון, המתפשט לארחין, מפתחא דכליל שית. דידע ביקרא דמלכא – דעת עליון, כי "יקרא" הוא לעצמו, וטאינו מתפשט לחוץ. בכוונה דליבא – בינה, בינה ליבא. בחכמתא – חכמה. ברעותא – רצון, חיצוניות הכתר. בשלימו – עתיק, בפנימיות הכתר.

(משיחת ש"פ ראה תשל"א – קובץ סיפורים עם ביאורים והוראות בעבודת ה' עמ' 13)

סיפור של רבותינו נשיאינו מדויק ביותר, וגם דבר הנראה כמליצה – יש לו מקור, בנגלה או בפנימיות התורה, ומיוסד במאמר רז"ל

"כאשר גמר מר ריינין לספר לי, ראיתי דמעות נושרות מעיניו. איש מוזר הוא מר ריינין, היו לו התקרבויות גדולות מכ"ק אדמו"ר, וגם – להבדיל בין חיים לחיי החיים – כ"ק אדמו"ר שליט"א מקרבו, ודבר טוב הוא אילו יכולתי לשמוע ממנו הרבה, כי בודאי הרבה יש לו לספר¹⁰".

אחרי ג' תמוז תשנ"ד, עם גילויין של רשימות היומן שרשם הרבי בשנות מגוריו באירופה, נתוודעו כולם למאורע המופלא שתיעד הרבי ביומנו ביום י"ב בכסלו תרצ"ג: חותנו אדמו"ר הריי"צ אמר לו, כי "בשביל החלום שחלמתי היום, היית צריך ליתן משקה". והמשיך: "נְשָׁקְנִי, ניתן משקה ונתחיל ללמוד חסידות". הרבי מציין כי "חפצתי לנשקו על היד, והראה לי על מצחו וכו', ואח"כ נְשָׁקְנִי על הלחי".

ומהו דבר החלום? אדמו"ר הריי"צ גילה לחתנו הרבי, כי אביו אדמו"ר מוהרש"ב התגלה אליו ואמר לו: "מדוע הנך בשברון לב? הרי בביתך מאיר אור גם בלילה! הקיצותי – סח אדמו"ר הריי"צ לחתנו הרבי – והנה הלבנה מאירה בחדר. אבל... [לא לכך היתה כוונתו של האבא]... והלכתי לחדר הספרים ומצאתי [אותך] מעיין בספר".

והנה, תיאור מאורע פנימי וכמוס זה נודע לר' אלכסנדר ריינין כבר באותה עת. ייתכן שאדמו"ר הריי"צ חלק עמו מאורע זה; ושמה הרבי עצמו הוא שהרשה לו לר' אלכסנדר לקרוא את הדברים מתוך רשימותיו. כך או כך, מאורע זה נודע בקרב קהל החסידים עוד לפני גילויין של ה'רשימות' לעיני כל, כפי שהוא נדפס בשנת תש"נ בתוך ספר תולדות חייו של הרה"ח ר' אברהם אבא הרופא ע"ה זעליגזאן (בפרק 'החסיד ר' סנדר ריינין', עמ' 48), שנפתח במילים: "סיפר ר' סנדר מעשה נפלא".

את ליקוטו של הרה"ח רמ"מ לאופר שי' במדור 'ניצוצי רבי', 'התקשרות', גל' תתצד (894).

10. 'דיוקנו של חסיד – Portrait of a Chassid', נ.י. תשס"ח, עמ' קב.

אדמו"ר הריי"צ מצדו – אחרי בואו לארה"ב – שלח כספים אל הרבי והרבנית לשם רכישת כרטיסי נסיעה מצרפת הכבושה אל אדמת ארה"ב. הוא שיגר מכתב – שנכתב באידיש ובהסוואה – אל ר' אלכסנדר, ובוא נרשמו פרטיהם של הרבי והרבנית: "שמו על שם הצמח צדק [מנחם מענדל] ושם זוגתו על שם אשת הצמח צדק [חיה מושקא], הם צריכים להגיע לשותף בעריל [חסקינד, אצל אדמו"ר הריי"צ בברוקלין], וכיון שכעת מאד קשה להשיג ויזה [לארה"ב] ורשיון יציאה [מצרפת]... הרי מכרו נוסע למקום מגורו של מכרו של משה, ומכרו זה ישתדל לעזור שיוכלו לנסוע משם...⁸".

היחס החם והידידותי נמשך גם לאחר הגירתו של ר' אלכסנדר לניו-יורק, והוא זכה לקרבה מיוחדת מצד בית הרב לאורך כל השנים, עד לפטירתו.

דמעות נשרו מעיניו

הרה"ח ר' צבי הירש גאנזבורג ע"ה תיעד ביומנו סיפור מיוחד על הרבי בעת מגוריו בפריז, כפי ששמע מפי ר' אלכסנדר בערוב ימיו, כחצי שנה לפני פטירתו, בחודש ניסן תשי"ח:

"בש"ק העבר סיפר לי מר ריינין שבהיותו אצל כ"ק אד"ש בפאריז (כמדומה שזה היה בשנת תרצ"ז), בהכנסו לחדרו היה כ"ק אד"ש לומד באיזה ספר קטן. וביקש את מר ריינין לחכות עד גמרו הלימוד. ובגמרו הראהו שהיה ספרו של הרה"ק ר' אהרן מסטאראשעליע.

"וסיפר לו אז כ"ק אדמו"ר שליט"א כי כ"ק אדה"ז עמד פעם אצל החלון וראה את כ"ק אדמו"ר האמצעי הולך עם חברו הרה"ק מסטאראשעליע ואמר: הנאהבים והנעימים בחייהם, הלואי – ובמותם לא נפרדו⁹."

8. 'אגרות קודש' מוהריי"צ, יג, עמ' שיב"שיג.

9. נוסח מעט שונה של סיפור זה מופיע בס' 'בית רבי', ב, עמ' ד הערה א. על הרה"ק ר"א מסטרושילא בתורתו של הרבי, ראה

החסיד שהיה שותף לחלום המופלא

הוא היה צנוע ונחבא אל הכלים, אך ידיו רב לו בעסקנות בשירות רבותינו נשיאינו • במסגרת קירובו היה שותף להתכתבויות חשאיות שעסקו בחילוצם של הרבי והרבנית מאימי מלחמת העולם השנייה • שישים שנה לפטירת הרה"ח ר' אלכסנדר ריינין – כ"ד באלול תשי"ח – תשע"ח

השבוע מלאו שישים שנה לפטירתו של הרה"ח ר' חיים אברהם אלכסנדר סנדר יצחק ריינין ז"ל, שנלב"ע ביום כ"ד באלול תשי"ח. ר' סנדר – כפי שנקרא בקיצור – היה ממקורבי רבותינו הקדושים: כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

ר' אלכסנדר, בעל דמות צנועה ונחבאת אל הכלים, לא הופיע ברבים ולא היה ידוע בציבור הרחב. ברם, באורח נדיר, ימים אחדים אחרי פטירתו – בהתוועדות ש"פ נצבים תשי"ח – השמיע הרבי מעין 'הספד' עליו, וגילה לפני הציבור פרטים שונים אודות דמות נסתרת זו¹. במרוצת השנים שלאחר מכן נודעו פרטים נוספים על פעילותו הענפה מאחורי הקלעים בשירות רבותינו הקדושים.

הרשימות שאבדו

ר' אלכסנדר, שנולד לפני שנת תר"מ², מצד גיל שנותיו לא למד בתומכי"תמימים", סיפר הרבי אחרי פטירתו, "אבל עוד בנערותו זכה לקירובים מיוחדים (ש"טאָרקע קירובים)" מכ"ק אדמו"ר

1. ראה: 'תורת מנחם – התוועדויות', כרך כג (תשי"ח), עמ' 294-293.
2. ולא כפי שכתב בטעות בכמה מקומות שנולד בשנת תר"נ.

מפי אדמו"ר הרש"ב נ"ע (והיה נושאן עמו תדיר). הרבי התבטא שעגמת הנפש שנגרמה לו מאבדה זו נגעה לו עד עמקי נפשו.

התקשרותו האמיצה לכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע ניכרת היטב בעשרות הפעמים שבהן נזכר שמו בכרכי אגרות קודש בקשר לפעילויות רבות ומגוונות – אישיות וציבוריות – מאחורי הקלעים בשירותו של הרבי.

לפני חתונת הרבנית חיה מושקא עם הרבי, כתב אליו אדמו"ר הרי"צ: "אם רק אפשר הדבר אשר ידידי וביתו תל' יבואו צלחה הייתי מבקשם בזה" לבוא ולהשתתף בחתונה בוורשה⁴.

המינוי שנדחה

ר' אלכסנדר התגורר בפריז בין השנים תרצ"א-תרצ"ט, והיה מעורב בפעילותו הייחודית של אדמו"ר הרי"צ למען חיוזק היהדות והחסידות בצרפת. בפרט עסק בביאור עניני חסידות באמצעות מתן "הרצאות מדעיות" בחסידות לציבור הצעירים האינטלקטואלים במקום.

אך מעל לכל, ראוי להעלות על נס את עסקנותו לטובת "בית הרב" בשנות מגוריו בצרפת, בניהול ענייני עסקנות שונים כ"איש הקשר" של אדמו"ר הרי"צ ומשפחתו, ובאותה עת נשלחו אליו מסרים גלויים וגם מוצפנים.

עם בואם של הרבי והרבנית לפריז בחודש אדר תרצ"ג, בה התגוררו במשך שבע השנים הבאות, היה ר' אלכסנדר אחד האישים המקורבים אליהם ביותר במשך כל ימי מגוריהם במקום. באותה עת, הביע אדמו"ר הרי"צ בפני ר' אלכסנדר כמה משאיפותיו אודות עתידו של חתנו הרבי בתקופת מגוריו במקום. לדוגמה, שהרבי יערוך היכרות עם שורת אישים נכבדים המתגוררים במקום, ור' אלכסנדר התבקש לסייע בכך: "חפצי אשר יכיר, איהר זאָלט מאַכן בעקאַנט, את חתני הרב רמ"מ ש"ס שי' עם הרב [יואל] הערצאג, עם ידידנו מר [אליהו] מערקין, ועם ידידנו מר סופר".

בחודש תמוז תרצ"ה יזם ר' אלכסנדר רעיון, למנות את הרבי כרב ה'ועד המאחד' של כל

4. 'אגרות קודש' אדמו"ר מוהרי"צ, טו, עמ' רפ"רפז.

המניינים שאינם משתייכים לוועד הקהילה הכללית בצרפת. 'הועד מתעניין מאד בשאלת הרבנות', כותב אדמו"ר הרי"צ אל הרבי והרבנית, "ורוצה מאד לדעת האם אפשר לדבר על המועמדות שלך, חתני יקירי הרב רמ"מ שי'... ידידנו היקר מר ריינין שי' שואל אותי האם זה מתאים שחתני שליט"א יהיה רב בפאריז, ואיך אני רואה את זה. עניתי לידידנו מר ריינין שי' שברצוני לדעת פרטים שונים... ילדים אהובים! אין לי כלל מילים כדי לבטא איזו שמחה גרמה לי ההצעה הזו, וכמה הייתי מאושר אילו הייתם מקבלים את ההצעה הזו... חבילות חבילות של בריאות היו נוספות לי... הנני פונה אליכם ילדים אהובים בבקשה פנימית עמוקה, לשניכם בשהו, לשקול היטב ובעומק את ההצעה⁵.

אולם חרף ההפצרות מיאן הרבי ליטול על עצמו מינוי רשמי כלשהו, כדרכו כל אותה עת.

הכספים המזומנים של 'בית הרב', שעברו דרך פריז באותן שנים, היו מונחים למשמרת בכספת האישית של ר' אלכסנדר, ואף נשלחו על שמו. סדר זה נמשך כמה שנים, עד שלאחר השתדלויות רבות שנמשכו תקופה ארוכה, הצליח הרבי לסדר כספת פרטית בבנק על שמו, והכספים שהיו מונחים בכספת של ר' אלכסנדר עברו לכספת של הרבי⁶.

טובה אישית

בעיצומה של מלחמת העולם השנייה – בשלהי חודש תשרי ת"ש – עקבו הרבי והרבנית בדאגה אחר מאמצי ההצלה של אדמו"ר הרי"צ, ששהה באותה עת בתופת בוורשה. הם עצמם היו נתונים בפריז תוך השתדלויות להשיג רישיונות כניסה לארה"ב. באותם ימים כתב הרבי אל אגודת חסידי חב"ד בארה"ב: "יש לי גם טובה אישית לבקש מאתכם: המדובר הוא אודות ידיד יקר מהמשפחה שלנו, מר אלכסנדר ריינין, גר בפריז, ומבקש לסדר עבורו אפדייביט⁷."

5. אג"ק שם, עמ' ריא"דיב.

6. כמפורש כל זה בכ"ו"כ מכתבים שנדפסו באג"ק שם.

7. 'אגרות קודש' כ"ק אדמו"ר, א, עמ' לא.